

Sven Skovmand
Eiler Krag

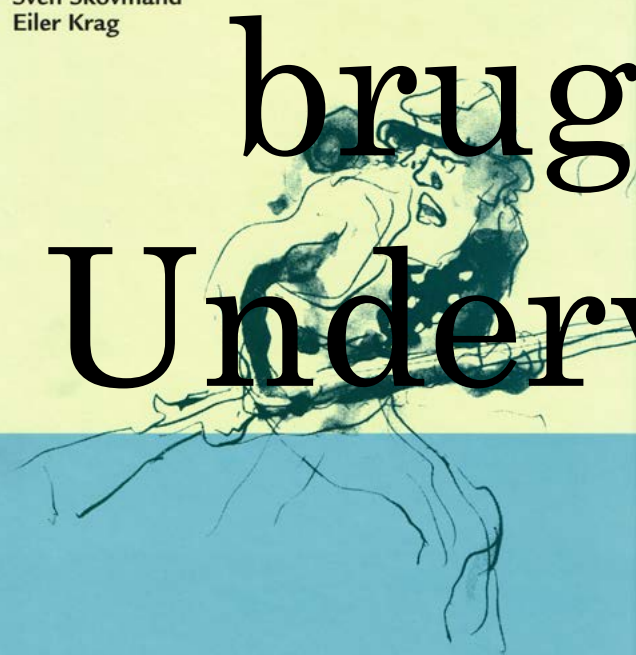
Den danske historie
Fra oldtiden til år 1500

Sven Skovmand
Eiler Krag

Den danske historie
Fra år 1500 til 1700-tallet

Sven Skovmand
Eiler Krag

Den danske historie
Fra 1700-tallet til 1918

Sven Skovmand
Eiler Krag

Den danske historie
Fra 1918 til 2014

Demo version Må ikke

bruges til Undervisning

En fantastisk historie

Danmark har en fantastisk historie, og den bringer vi en række fortællinger om i disse fire bøger.

Fortællingerne blev oprindeligt bragt som føljeton i EU-modstandernes blad Notat, og det var derfor naturligt, at de blev illustreret af Notats faste tegner Eiler Krag. Han kastede sig over opgaven med stor begejstring og leverede det ene vidunderlige tegning efter den anden. Se bare [Grauballe-manden på side 29 bog I](#) eller tegningen af [Hitler på side 39 bog IV](#).

Eiler Krag betegnede i øvrigt bagefter opgaven som den mest spændende, han nogen sinde havde haft.

»[Side 32 bog I sejler et vikingskib](#). Ret mange tegnere har prøvet sig. Men her – havet er nogle få strøg, men mægtigt og tungt duvende, skibet er måske i linjerne en anelse mere omhyggeligt gjort end stregerne i mange andre tegninger, men skibet er 'rigtigt', for så let og så tungt ligger det på vandet, mens det skærer frem. Det er dejligt. Har De børn eller unge, der kan fatte og goutere fortælling, og kan se en tegner, når han duer, så se her.«

Sådan skrev forfatteren Palle Lauring i sin anmeldelse af bog 1 i Politiken i 1982. Jeg håber, I synes, han har ret!

Hvis man ønsker at få bøgerne i bogform, kan de fås på Notat Grafisk, Nordkystvejen 2 F, 8961 Allingåbro, for 200 kroner plus forsendelse.

Sven Skovmand

DEMO version

Bruges til test og fejlfinding

Forlaget hedeskov

Torsten@samtid.dk

Tlf 7020 1864

Bemærk at denne e-bog kun er til anmeldelse

Den må ikke bruges til undervisning mm.

Hvis I læser denne tekst i anden sammenhæng, så må I meget gerne kontakte os på 7020 1864, Forlaget Hedeskov.

Så I kan få en færdigrettet endelig version af bogen.

Vi takker for jeres gennemsyn

Med venlig hilsen

Sven Skovmand

Den danske historie

Fra oldtiden til år 2014

Denne e-bog indeholder alle 4 bind.

Forfatter: Sven Skovmand

Illustrator: Eiler Krag

Teknik: Torsten Skovmand

Udgiver: Forlaget Hedeskov

Stendyssevej 56

8586 Ørum Djurs,

tlf. 7020 1864

E-bog: 2014, 3. udgave

Bogudgave: Notat Grafisk, Allingåbro

Kanonlisten i Den danske historie

De sidste år har man fra mange sider efterlyst en facitliste til historiefaget. Dette har ført til udarbejdelsen af en kanonliste over væsentlige begivenheder, det man nu mener man bør vide noget om efter ens undervisning i faget historie.

Herunder har vi lavet en indholdsfortegnelse over de steder hvor der er skrevet om de begivenheder der henvises til i kanonlisten.

Vi bemærker at der er enkelte emner der ikke er med, det gælder udenlandske begivenheder.

Den danske historie I-IV

Fra oldtiden til år 2014

Kanonlisten	side	bog
1. Ertebøllekulturen	14	bog I
5. Jellingstenen	60	bog I
6. Absalon	74	bog I
7. Kalmarunionen	106	bog I
8. Columbus	4	bog II
9. Reformationen	9	bog II
10. Christian den IV	60	bog II
12. Statskuppet 1660	80	bog II
15. Ophævelse af slavehandel. .	116	bog II
13. Stavnsbåndets ophævelse . .	17	bog III
16. Københavns bombardement. .	24	bog III
17. Grundloven	38	bog III
18. Stormen på Dybbøl 1864 . .	52	bog III
19. Slaget på fælleden	76	bog III
22. Genforeningen	83	bog III
20. Systemskiftet 1901	88	bog III
21. Kvinders valgret	98	bog III
23. Kanslergadeforliget	16	bog IV
25. Jødeaktion	40	bog IV
26. Augustoprør	38	bog IV
27. Energikrisen 1973	101	bog IV
29. Maastricht	102	bog IV

Den danske historie I-IV

Fra oldtiden til år 1500

Emne	Side	Kanonlisten	side
Forord	3		
Jægartiden	5	1. Ertebøllekulturen	14
Landbruget kommer	14		
De dødes grave	22		
De vilde normanner	30		
Danskerne i England	38		
De gamle guder	44		
De gamle helte	52		
Kristendommen kommer	60	5. Jellingstenen	60
Sven, Knud og Valdemar	68	6. Absalon	74
Valdemars-tiden	76		
Da danskerne solgte sild	84		
Mordet i Finderup Lade	92		
Da Danmark blev pantsat	98		
Det nordiske rige	106	7. Kalmarunionen	106
Det stockholmske blodbad	112		
Kort	120		
Register	125		

Fra år 1500 til 1700-tallet

Danmark og det nye Europa	3	8. Columbus	4
Den nye tro	9	9. Reformationen	9
Den store borgerkrig	18		
Skipper Klements oprør	26		
Det rige Danmark	33		
De rigeste danskere	39		
Jagten på hekse	46		
Kampen mod Sverige	53	10. Christian den IV	60
Danmarks nedgang	60		
Da Skåne gik tabt	70		
Kongemagt og skatter	80	12. Statskuppet 1660	80
Den grusomme krig	86		
Da Sverige blev tæmmet	93		
Danmark, Norge og Holsten	102		
De danske »bilande«	109	15. Ophævelse af slavehandel	116
Kort	118		
Register	125		

Fra 1700-tallet til 1918

Emne	Side	Kanonlisten	side
Da folk begyndte at tænke selv . . .	3		
De nye mænd.	10		
Det nye landbrug	17	13. Stavnsbåndets ophævelse .	17
Danmark i klemme	24	16. Københavns bombardement	24
Fallit og frihed.	29		
Enevældens sidste tid.	34		
Tysk, dansk og nordisk.	39		
Da Rusland reddede Danmark. . .	45	17. Grundloven	38
De tabte krige i 1864.	52	18. Stormen på Dybbøl 1864 . .	52
Kampen om den politiske magt .	60		
Den gyldne tid.	68		
Arbejdere og socialister.	73	19. Slaget på fælledene	76
Kampen om Sønderjylland.	80	22. Genforeningen	83
Da Alberti fældede Venstre	88	20. Systemskiftet 1901	88
Danmark under verdenskrigen .	95	21. Kvinders valgret	98
Kort	101		
Register	105		

Fra 1918 til 2014

Emne	Side	Kanonlisten	side
Påskekrisen	3	23. Kanslergadeforliget.	16
Årene mellem krigene.	10		
Fritid og nye idéer.	18		
Den 9. april 1940	26		
Forhandlingspolitik og modstand	32	26. Augustoprør.	38
Modstand og hævn	40	25. Jødeaktion	40
De fjerne øer.	50		
NATO og Norden	62		
Byggeri og planlægning.	68		
Den kommunale revolution. . . .	75		
Industri og vækst	81		
Kampen om EF	85		
Landbrugets nedgang.	94	27. Energikrisen 1973	101
Frodighed i krisen.	101	29. Maastricht	102
Register	109		

Sven Skovmand
Eiler Krag

Den danske historie

Fra oldtiden til år 1500

Det første af fire bind handler om de titusind år, der gik, fra isen trak sig tilbage fra Danmark og gav plads til først jægere og senere fiskere og bønder. Eiler Krag og Sven Skovmand tegner og fortæller om blandt andet følgende: De gamle guder og de drabelige helte, der helt bogstaveligt kunne hugge en fjende midt over. Og Kristendommens indførelse, der skete langt mere fredeligt i Danmark end i vort naboland Norge. Den bitre kamp om magten i Danmark, der først afsluttedes med Valdemar den Store, som besejrede venderne og sikrede arvefølgen. Danmarks opløsning under Christoffer den Anden, hvor hele landet var pantsat til holstenske grever. Men grev Gert blev dræbt af Niels Ebbesen, og Valdemar Atterdag fik samlet landet igen. Det nordiske rige, som blev skabt af Valdemars datter Margrete. Det begyndte så godt, men endte med det forfærdelige blodbad i Stockholm. Læs bogen og oplev historien på en ny måde.

Den danske historie I

Fra oldtiden til år 1500

Indhold:

Emne	Side	Kanonlisten	side
Indholdsfortegnelse Bog I-IV	A		
Kanonliste	B		
Forord Ebbe Kløvedal Reich	C		
Forord	3		
Jægartiden	5	1. Ertebøllekulturen	14
Landbruget kommer	14		
De dødes grave	22		
De vilde normanner	30		
Danskerne i England	38		
De gamle guder	44		
De gamle helte	52		
Kristendommen kommer	60	5. Jellingstenen	60
Sven, Knud og Valdemar	68	6. Absalon	74
Valdemars-tiden	76		
Da danskerne solgte sild	84		
Mordet i Finderup Lade	92		
Da Danmark blev pantsat	98		
Det nordiske rige	106	7. Kalmarunionen	106
Det stockholmske blodbad	112		
Kort	120		
Register	125		

Den danske historie

Fra oldtiden til år 1500

Denne del er nr. 1 i et værk på 4 bind.

Forfatter: Sven Skovmand

Illustrator: Eiler Krag

Teknik: Torsten Skovmand

Udgiver: Forlaget Hedeskov

Stendyssevej 56

8586 Ørum Djurs,

tlf. 7020 1864

E-bog: 2014, 3. udgave

Bogudgave: Notat Grafisk, Allingåbro

Forord

Danmarks-historien fortalt fra begyndelsen er en af de ældste historier, der overhovedet findes. Som det slås fast i det følgende, er danskerne nok det folk i Europa, der har boet længst tid på deres sted. Vi har ikke kaldt os danskere hele vejen igennem. Men det var alligevel os – eller rettere vores formødre og forfædre.

Men Danmarks-historien er ikke noget, der fortsætter i det uendelige, ganske uanset, hvad vi gør ved den. Set fra et bestemt synspunkt er det jo en temmelig overflødig historie. For enhver ordentlig tysk-romersk kejser (og for alle de mænd der dengang og siden har holdt af at tænke kejserligt) lignede det noget sjusk, at der var den blindtarm øverst på det hellige rige, hvor man hverken talte ordentlig latin eller ordentlig tysk eller aflagde lensed til Guds udvalgte. Der er blevet gjort mange forsøg på at bringe sjusket til ophør og lægge Danmarks-historien ind i Europas historie som fodnoter. Men det er hver gang

strandet på, at vi ikke ville af med vores egen historie.

Til andre tider er det os selv, der har forsøgt at forenkle det hele ved at lægge andre folkeslags historie ind i vores som fodnoter. Vi har forsøgt os både med et Nordsø-imperium og med et Østersø-imperium og med en nordisk union under dansk ledelse. Med Færøerne, Grønland, Island og Norge gik det temmelig længe godt, men i det store og hele slog det fejl. Heldigvis for Danmarks-historien.

Et folkeslags historie er nemlig noget helt andet end et imperiums historie. Den første handler om, hvordan man trods alt alligevel hiter ud af det, så samfundet og fællesskabet kan overleve. Den anden handler om, hvordan en statsmagt vokser sig større og større og stærkere og stærkere. Eller omvendt (så hedder det »Decline and Fall«).

Det er det danske folkeslags historie, Sven Skovmand og Eiler Krag beretter på de følgende sider. Selvfølgelig spiller statsmagten

osse en velvoksen rolle. Men den er ikke hovedsagen. Hovedsagen er at finde ud af, hvorfor og hvordan danskerne har holdt sammen og klaret sig igennem på samme sted i så mange årtusinder.

En del af forklaringen er simpelthen, at Gud eller naturen – eller hvem der nu har ansvaret for den slags – gav os rigeligt til vores udkomme på dette sted, og at vi derfor var magelige nok til ikke at flytte os. Vi blev bare boende. Vi blev danske bønder. Men det er ikke forklaring nok. For det hører til sjældenhederne i verdenshistorien, at en flok bønder får lov til at beholde deres egen historie, som vi har gjort.

Hvad der skal til udover Guds eller naturens gaver og viljen til at blive boende, skal jeg ikke prøve at opremse her. Det er det, Sven skriver om og Eiler tegner om.

Men bagved det hele ligger der jo en påstand om, at det var godt, at vi – trods alt – hittede ud af det, og at vi bør fortsætte den historie ud i al overskuelig fremtid. At vi skal blive ved med at være uflyttelige, danske bønder.

I mange kredse (både i Danmark og i den vide verden) regnes den påstand for reaktionær. Nationalismen, forklarer man i disse kredse, var en kulturel børnesygdom, der var meget udbredt i forrige århundrede, men som alle oplyste mennesker forlængst er helbredt for. I vore moderne tider gælder det globalt udsyn og internationalt samarbejde.

Det kan være meget rigtigt. Det har bare ikke meget med sagen at gøre. Både ordet nationalisme og

de rørstrømske, romantiske følelser i anledning af Gud, Konge, Fædreland, Flag og Militær, som det dækker, er en temmelig ny opfindelse. I virkeligheden har den nok så meget at gøre med statsmagt og imperialisme, som den har at gøre med folkeslagenes historie. I den danske fortid var den mest på færde i tiden fra svenskekrigene til Dybbøl, og den førte os jævnt hen i ulykke.

Ordet internationalisme er endnu nyere, for det er jo afledt af nationalisme. Det dækker den fornuftige bestræbelse at undgå, at alle de mange nationalstater, der gerne vil være lidt stærkere, end de er, kommer i krig med hinanden.

Interessen i og medansvaret for det danske folks historie stikker meget dybere end både nationalisme og internationalisme. Nede ved benet af det, er det en simpel følge af det sokratiske »Kend dig selv!«. Jo bedre man kender sig selv, des bedre kender man osse andre og kan leve i fred med dem. Jo bedre man kender sit folks historie, des bedre kender man osse menneskehedens historie, og des bedre bliver ens globale udsyn. Navnlig, når man tilhører et folk med så lang en historie som det danske.

Sven og Eiler tegner den op med få, velvalgte og karakteristiske streger, så vi får et sjældent overblik over den. Den skrives jo ofte på mange tusinde sider og i masser af farvedybtryk, så man ikke kan se skoven for bare træer. Men her er hele skoven. Og en masse gode grunde til, at den skal blive stående.

Ebbe Kløvedal Reich

Jæger-tiden

*Om de første danskere
– før og efter den sidste istid*

For henved 100.000 år siden sad en lille gruppe mennesker og spiste ved en sø i nærheden af Langå syd for Randers. De havde lige dræbt et dådyr og nød den gode mad. Og som de plejede, slog de knoglerne i stykker, så de kunne få den vel-smagende marv.

Efter måltidet gav de hundene de fleste af knoglerne. Resten smed de ud i søen. Her sank knoglerne til bunds og blev liggende i tusinder af år. Og søen blev til en mose, der senere blev dækket af den vældige masse af is, som i 70.000 år lå over det meste af Danmark, og som på sit højdepunkt kun lod den sydvestlige del af Jylland være fri.

Men isen trak sig tilbage, og i begyndelsen af 1900-tallet blev knoglerne fundet i en grusgrav. Og da de en del år senere blev undersøgt, kunne man se, at de var spaltet af mennesker. Dermed var de et bevis på, at Danmark havde været befolket før den sidste store istid.

Men de mennesker, der havde spist kødet og knust benene, så anderledes ud end os. For på den tid

levede kun neandertalere i Europa. De var groft byggede, lave mennesker med en skrå, tilbagerykket pande. Men dumme var de ikke. I mere end hundredtusinde år var de de eneste menneskelige væsener, der levede i det kolde Europa, mens vore forfædre, Cro Magnon folket, nød tilværelsen i det solrige Afrika.

Vi får aldrig at vide, hvordan neandertalerne var, for de uddøde for 28.000 år siden. Og vi ved ikke, hvorfor det skete. Der er ingen spor af kampe mellem neandertalere og Cro Magnon-folk.

Og nok har de i enkelte tilfælde fået børn med vore forfædre, men det har næppe haft betydning for deres forsvinden.

Måske er de døde af sygdomme, som vores forfædre bragte med sig.

Hvordan vil de mennesker mon se ud, der vil leve i Danmark efter næste istid? For isen vil komme igen. Gennem de sidste to-tre millioner år har der været den ene store istid efter den anden, afbrudt af korte isfattige perioder – mellemtiderne. Disse perioder har i reglen

kun varet i 15-20.000 år, og da isen trak sig tilbage for 13.000 år siden, må vi nok regne med, at Danmark vil ophøre med at eksistere om nogle få tusinde år. I bedste fald vil vi ligge i randen af den store ismasse, som vil sende kulde og smeltevand ned over os.

Tanken er ikke rar. Til gengæld kan vi glæde os over, at isen engang igen vil trække sig tilbage og efterlade Danmark i en ren og jomfruelig skikkelse – uberørt af alle de mishandlinger, vi udsætter vort land for.

Det er det gamle sagn om fuglen Fønix, der genopstår af asken. Blot er det her isen, der har den rensende og genfødende rolle.

Den egentlige danske historie begynder med den tid, da isen trak sig tilbage fra det danske område, mens den endnu i nogle tusinde år blev liggende over Norge og det meste af Sverige.

Isen efterlod et nøgent og øde land. Det havde bakker og dale og åer og sten. Men der var ingen træer, kun lidt mos og lav. Det gav mad til store flokke af rensdyr, der måtte strejfe langt omkring for at få føden.

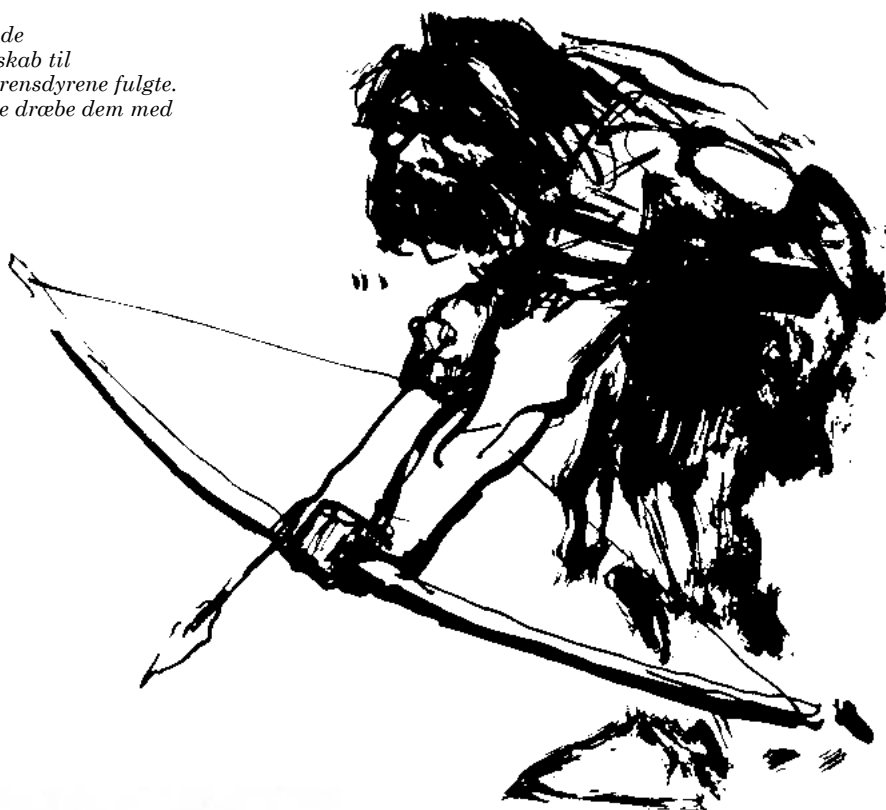
Rensdyrene blev fulgt af jægere, der som dyrene måtte bevæge sig over store afstande.

Deres pilespider kan stadig fin-

De store flokke af rensdyr var et eftertragtet mål for de jægere, der levede for 13.000 år siden.

Jægerne havde et godt kendskab til de veje, som rensdyrene fulgte. Her kunne de dræbe dem med deres pile.

des på danske marker og enge. De ældste er fundet i Vendsyssel og er 13.000 år gamle. Så længe har der altså været mennesker i Danmark.

Men man kan godt diskutere, om disse jægere levede i Danmark. For de kom efter alt at dømme fra det nordlige Tyskland og var kun i Danmark så længe, som der var rensdyr at jage.

En fast befolkning af jægere fik Danmark først for cirka 10.000 år siden. Da var landet blevet dækket af store lyse fyrreskove med masser af underskov. Det gav mad til dyr som elsdyr og urokser, der nu blev jægerens vigtigste bytte.

Disse jægere er efter alt at dømme vores forfædre. Indtil for 40-50 år siden troede man ganske vist, at Danmark havde oplevet bølger af indvandring, hvor nye folk hele

tiden kom til. Det skulle blandt andet forklare, at landbruget kom til Danmark for knap 6.000 år siden. Men denne opfattelse har arkæologerne nu forladt. De mener, at de kulturelle forandringer som f.eks. landbrugets indførelse må forklares på anden måde. Selv under de store folkevandringer for 1500 år siden var der ingen indvandring i Danmark.

Derfor er danskerne nok det folk i Europa, der har boet længst tid på samme sted. Nordmænd og

svenskere må »nøjes med« at have boet i deres land i 6-7.000 år.

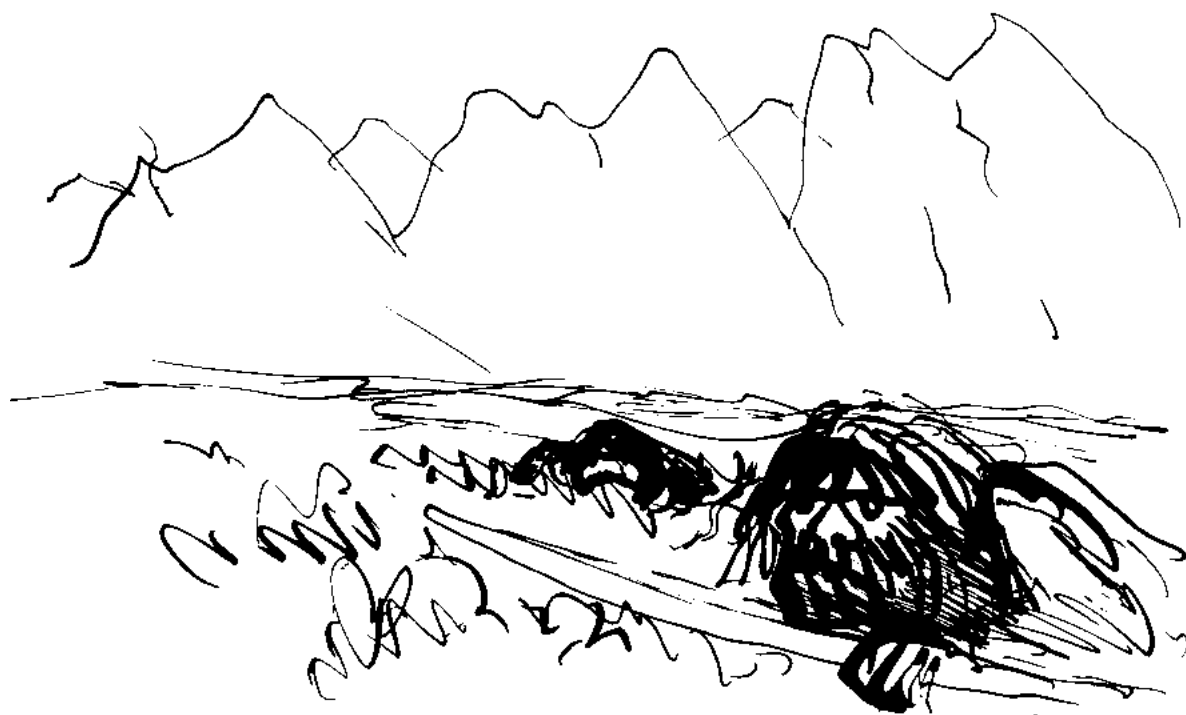
Isen smeltede jo senere her end i Danmark.

For 10.000 år siden var det ikke nemt at få øje på danskerne. Der var nemlig meget få af dem. Man regner med, at der i hele Danmark kun levede mellem 1500 og 5.000 mennesker. Flere kunne der ikke være, når de skulle leve af jagt. Til gengæld havde de det godt!

De levede jo af vildt – den mad,

De lyse fyrreskove gav plads til urokserne, der var jægernes foretrukne bytte. En nedlagt urokse kunne give kød til mange ugers forbrug.

der i dag betragtes som den fineste, man kan få. Derudover fik de fisk, fugle, nødder, bær og urter. Det var en både afvekslende og sund kost. Derfor var folk både sunde og stærke. Det fik man bevis for, da man i 1970'erne fandt en gravplads ved Vedbæk station nord for København.

Jægerne boede nok heller ikke så dårligt. Om sommeren måtte de ganske vist nøjes med telte og hytter, fordi de skulle flytte fra det ene sted til det andet. Men om vinteren havde de faste boliger, der uden tvivl var både lune og solide.

Vi ved det ikke med sikkerhed, for der er kun fundet ganske få af de bopladser, der blev brugt om vinteren. Men ved en af udgravningerne blev der fundet spor af stolpehuller. Det tyder på, at jægerne og deres familier har boet langt bedre, end vi hidtil har troet.

Men skulle jægerne ikke arbejde hårdt for at skaffe mad og bygge boliger? De fleste af deres red-

skaber var jo lavet af sten. Derfor kalder vi deres tid for Stenalderen i modsætning til Bronze- og Jernalderen.

Sten er imidlertid langt mere anvendelige, end vi i dag er klar over. Flinten kunne således bruges til både økser, pilespidser, fiskekroge og meget andet. Og af dyrenes tarme kunne jægerne lave buestrengene, snarer og ruser. Knogler og træ kunne bruges til at lave andre redskaber.

Som vor tids »primitive« folk havde vores forfædre udviklet en kultur, der nøje svarede til de vilkår, de levede under. De kunne jo bygge på deres forfædres erfaringer gennem tusinder af år.

Selv arbejdet var på mange måder en lyst. Tænk på, hvad folk i dag betaler for at få lov til at jage i en stump skov eller fiske ved en å. I jæbertiden var denne fornøjelse helt gratis.

Kvinderne havde det dog nok hårdere end mændene. Også dengang skulle de passe børn, lave

Af dyrenes tarme lavede Stenalderens folk buestrengene, snarer og ruser. Knoglerne blev brugt til andre redskaber.

mad og gøre rent. De skulle med deres tænder tygge på skindene fra dyrene, så de kunne blive bløde og behagelige. De skulle også skaffe nødder og bær og urter til maden.

Også dengang skulle kvinderne lave mad, passe børn og gøre rent.

Ikke mindst urterne spillede en væsentlig rolle for maden. Da man for nogle år siden undersøgte en boplads i Tybrind Vig syd for Middelfart, fandt man i en krukke spor af 67 forskellige urter. De har smagt godt og gjort kosten sund. Men at samle dem har også været et stort arbejde.

Et sidste spørgsmål rejser sig i forbindelse med jæbertidens folk. Hvordan kunne de blive ved med at være så få, at der altid var mad nok til alle?

Svaret kan findes ved at studere de folk, der endnu lever af jagt. Der ser vi sociale skikke, som bidrager til at holde fødselstallet nede.

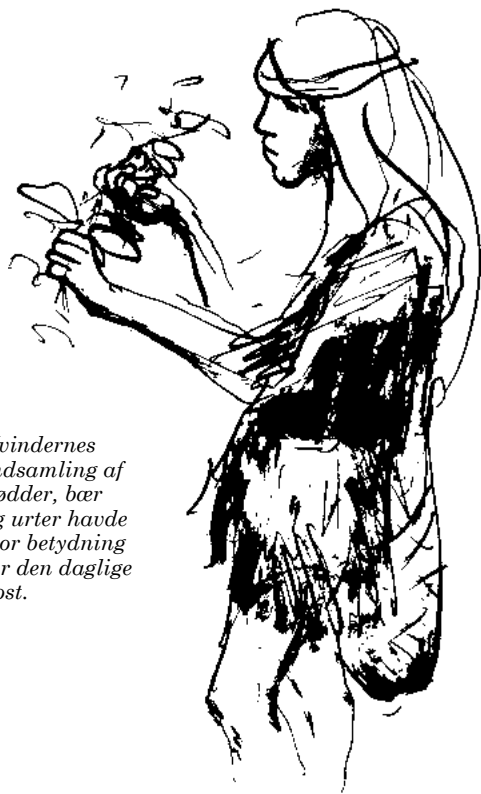
Den vigtigste er måske, at kvinderne bliver ved med at amme deres børn et par år efter fødslen. Sålænge de ammer, er der mindre sandsynlighed for, at de bliver gravide. Det betyder, at de måske kun

får fire-fem børn, hvor de under normale forhold ville få det dobbelte antal.

Mange af disse børn dør tidligt. De lever trods alt under barske vilkår. Og overlever for mange, har man altid det middel tilbage at sætte de nyfødte ud i skoven og overlade dem til de vilde dyr.

Det er et hårdt middel. Men det er nødvendigt. Og ingen har som primitive folk forståelsen af, hvad der er nødvendigt.

Jæbertidens folk fik mad af en kvalitet, som de færreste i dag har råd til.

Kvindernes indsamling af nødder, bær og urter havde stor betydning for den daglige kost.

Landbruget kommer

*Hvordan kvinderne lærte mændene at dyrke jorden og holde dyr.
Det betød, at der blev flere mennesker*

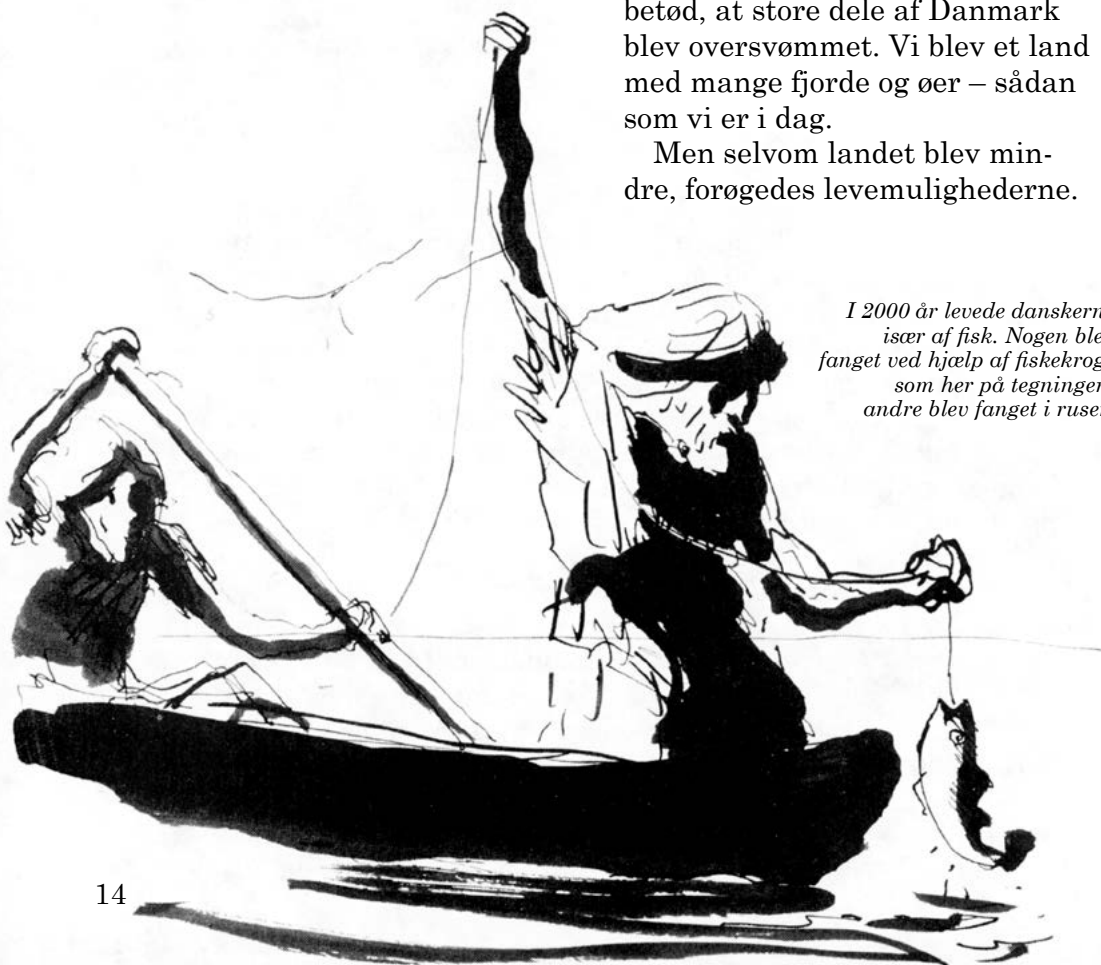
Henimod slutningen af Jægartiden skete der en stærk vækst i befolkningen. Den skyldtes den store oversvømmelse af landet, der skete for 7-8.000 år siden. Den kom, fordi

isen for alvor begyndte at smelte, og at Norge og Sverige nu også blev fri for den.

Isens smeltning fik havet til at stige med adskillige meter, og det betød, at store dele af Danmark blev oversvømmet. Vi blev et land med mange fjorde og øer – sådan som vi er i dag.

Men selvom landet blev mindre, forøgedes levemulighederne.

I 2000 år levede danskerne især af fisk. Nogen blev fanget ved hjælp af fiskekroge som her på tegningen, andre blev fanget i ruser.

Kvinderne fandt ud af at tæmme de vilde svin, der søgte hen til bopladsen efter føde.

Det skyldtes, at mulighederne for fiskeri blev langt større, end de før havde været. I en periode på 2.000 år udgjorde fisk faktisk hovedparten af danskernes kost. Der blev stadig spist kød, men det spillede ikke nær samme rolle som før.

Fra udgravninger ved vi, at Stenalderens folk lavede net og ruser, som fiskene kunne fanges i. Det betød, at de uden større besvær kunne skaffe sig det meste af den daglige føde ved blot at tømme deres net. Og da rigdommen på fisk var stor, kunne langt flere mennesker end før leve af dem.

Hvor befolkningen før havde ligget på mellem 1500 og 5.000 mennesker, voksede den nu formentlig

til mellem 10.000 og 20.000 mennesker. Og i store dele af Danmark fik folk udover fisk adgang til en ny lækker spise – østersen.

Vandet var i den tid så salt i de nordlige egne af Danmark, at østersen kunne trives. Stenalderens danskere behøvede blot vade ud til de store østersbanker og samle, hvad de havde brug for. Derefter spiste de de indsamlede østers på de store skaldynger, som man har kaldt køkkenmøddinger.

Disse skaldynger har haft et enormt omfang. Dyngen ved Bjørnsholm ved Limfjorden var således 325 meter lang, 10-50 meter bred og omkring en meter høj. Den har indeholdt millioner og

atter millioner af skaller af muslinger og østers – så mange, at man i 1800-tallet troede, at der var tale om geologiske dannelser.

Man skal dog ikke tro, at folk levede af østers alene. Dertil indeholder de alt for lidt næring. Østers blev blot spist som en delikatesse på linje med de muslinger og snegle, som også blev spist. Fisk og kød var langt den vigtigste del af kosten. Kødet kom i øvrigt ikke kun fra dyr som vildsvin, rådyr og kronhjorte. Man fik også kød fra sæler og svaner.

Vi har disse oplysninger fra køkkenmøddingerne selv. For spor af bål og madvarer fortæller, at folk trods stanken sad oven på skaldyn-

gerne, når de spiste. Her tilberedte de deres mad, og resterne fra deres måltider kan stadig spores i dynge-erne. Derfor er det ulykkeligt, at landmændene i disse år med deres dybdepløjning fjerner lag på lag af køkkenmøddingerne. En guldgrube af oplysninger om fortiden er i færd med at gå tabt, uden at nogen for alvor søger at forhindre det.

Omkring år 3.900 før Kristi Fødsel oplevede Danmark en endnu større revolution. Den kom, da landbruget blev indført.

Landbruget kom sent til Danmark. I store dele af Tyskland havde man landbrug i 800 år, før det kom til os. Og det var måske

Mælk fra køerne kom tidligt til at spille en rolle.

*Kornet blev sået i jorden,
efter at der var gravet huller til det.*

ikke så sært. For at dyrke jorden er et træls og ubehageligt arbejde i modsætning til at jage dyr og fange fisk. Og så længe fiskeri og jagt gav mad nok, havde de danske mænd ingen tilskyndelse til at dyrke jorden og holde husdyr.

Men det var nu heller ikke mændene, men kvinderne, der fik indført landbruget. De gik ikke som mændene på jagt, fordi de skulle passe deres børn. Men de samlede urter, nødder og bær. Og for at få dette arbejde så nær hjemmet som muligt anlagde de på et tidligt tidspunkt køkkenhaver og små marker, hvor de kunne dyrke de ting,

de havde brug for.

Kvinderne fandt også på at tæmme de vilde svin, når de søgte hen til bopladserne efter føde. Ved at holde svinene som husdyr kunne de sikre, at der altid var mad at få – også når jagten gik sløjt.

De første aftryk af korn finder vi i potteskår, som vi ved må stamme fra tiden omkring 3.900 f.Kr. – altså for knap 6.000 år siden. Så længe har jorden i Danmark været dyrket.

I landbrugets første år kendte man ikke til plove. Derfor måtte man med en stok grave små huller

i jorden og så kornet i dem. Når kornet var kommet op, skulle det skæres med en segl af flint, hvorpå man med en særlig stok, en plejl, slog avnerne fra kornet. Endelig havde kvinderne det anstrengende og sene arbejde med at male kornet til mel mellem to runde stene. Først da kunne de gå i gang med at bage brød.

I den første lange tid efter landbrugets indførelse ved vi da også, at husdyrene leverede det meste af maden i form af mælk og kød. At passe dyrene var jo ikke stort sværere dengang, end det er i dag. Og selvom folketallet nu for alvor begyndte at vokse, var der stadig god plads i Danmark. I den ældste del af Bonde-stenalderen var der måske kun mellem 50.000 og 100.000 mennesker.

Bønderne drev svedje-brug. Med mellemrum brændte de dele af

skoven af og brugte de afbrændte områder som marker. Det var i virkeligheden en ganske effektiv metode at drive landbrug på. Det første år efter branden var jorden nemlig dækket af et lag aske, som var let at så korn i, og som gav et ret højt udbytte.

Næste år var der i reglen så meget ukrudt, at der ikke længere kunne dyrkes korn. Til gengæld kunne bønderne sætte kvæg ud på det ryddede stykke. Her kunne dyrene gå, indtil skoven igen voksede op.

Denne nygroede skov havde den fordel, at den bestod af unge træer, som var lette at fælde og bære hjem.

Men hvordan kunne folkene i Stenalderen fælde træer? De havde jo kun økser af flint. Sådan spurgte man længe, indtil en rask mand greb en stenalderøkse og prøvede

Høsten skete ved hjælp af segl, der var lavet af flint. At skære korn med segl tager længere tid end at slå det med le. Til gengæld er der mindre spild, og det spillede en stor rolle for Stenalderens bønder.

Flinten var så godt et materiale, at danske bønder blev ved med at bruge det i tusinder af år.

den i praksis.

Resultatet var overraskende. På kun en uge kunne to mand rydde en tønde land skov med de gamle redskaber. Og i Stenalderen har folk uden tvivl være langt hurtigere til dette arbejde.

Flinten er naturligvis ikke så

stærkt et materiale som jern. Men i en dygtig stenmesters hånd kan flinten formes til en mængde forskellige redskaber. Og så er den næsten gratis. Især i det nordlige Jylland og det østlige Sjælland findes den i store lag – tæt under overfladen.

Ved Hovsør øst for Thisted og ved Aalborg har vi fundet miner, hvorfra man i dybe gange udhuggede flint og bragte den op til overfladen.

Flint fra disse miner er fundet så langt borte som i Norge og Sverige. Især nordmændene havde mangel på flint og måtte bytte sig til dette råstof ved at levere skind til de danske leverandører. Disse skind kunne vi så bruge i handelen med landene mod syd.

En ejendommelige tanke at vores forfædre har solgt sten til Norge!

Flinten var et så godt materiale, at de danske bønder blev ved med at bruge det i næsten 4.000 år.

Omkring år 1700 f.Kr. kom det første metal ganske vist til landet i form af bronze, der er en sammensætning af kobber og tin. Bronzen var et strålende materiale til at lave smykker og musikinstrumenter, og man brugte den også til at lave økser og segl til at høste korn med. Men ellers holdt man sig til den gode og billige flint. Bronzen skulle jo skaffes fra udlandet.

Et hjemligt metal fik vi først omkring år 500 f.Kr. Det var jernet, som fandtes i de danske moser som myremalm.

For at udvinde jernet måtte man først brænde træ til trækul og anbringe trækullet og malmen i store ovne af ler. Ved forbrænding kunne man her udskille det rene jern og bruge det til redskaber.

Det kostede en del træ. For at udvinde fem-seks kg jern, måtte man bruge en rummeter egetræ. Det svarer til en brændestabel, der er en meter på hver led. Men træ havde man jo nok af. Og ved at

hugge træerne om i en meters højde sikrede man, at der hurtigt kom nye skud, så træerne groede hurtigere op, end de ellers ville gøre.

Takket være jernet kunne man nu med leer høste græsset på enge og bruge høet som vinterfoder til husdyr. Det betød, at husdyrholdet voksede, og da dyrene nu blev holdt på stald, fik man også store mængder gødning, som kunne bruges til at forbedre udbyttet på markerne. Måske var der nu flere hundred tusinde mennesker i Danmark.

Mod slutningen af Jernalderen blev Danmark efter alt at dømme organiseret i små kongeriger, hvis herskere tog sig af handelen og ofte samlede store rigdomme. Et af beviserne på denne rigdom er de berømte guldhorn fra Gallehus i Sønderjylland. De var tilsammen på næsten 7 kg. rent guld.

Guldhornene blev stjålet for 200 år siden og smeltet om. Men vi har endnu et bevis på Jernalderens kongemagt. Det er den gamle grænsevold, Danevirke.

Dens første afsnit blev bygget i sidste del af Jernalderene, måske omkring år 450.

Hvordan kan vi vide det så nøjagtigt? Hvordan kan vi i det hele taget fastslå, hvornår de forskellige tidsaldre begyndte og sluttede?

Det kan vi ved hjælp af blandt andet to metoder, der blev udviklet i 1960'erne og 1970'erne. De hedder kulstof-14 metoden og dendrokronologien.

Kulstof-14 metoden bygger på, at alle organismer udover almindeligt kulstof indeholder stoffet kulstof-14. Det er radioaktivt, og mængden af det formindskes der-

for med årene. Efter 5-6.000 års forløb er der kun halvt så meget kulstof-14, som der var oprindeligt. Har man derfor en menneske- eller dyreknoGLE, kan man ved hjælp af mængden af kulstof-14 regne ud, hvor gammel den er.

Kulstof-14 metoden er dog forbundet med en usikkerhed på cirka 40 år. En helt anderledes præcis datering kan man få ved dendrokronologien, der bygger på undersøgelse af år-ringene i et stykke træ og gør det muligt at beregne alderen med et års nøjagtighed.

Træernes årringe er smalle i tørre år og brede i år med megen væde. Årringene danner derfor et bestemt mønster i alle træer, der er fra samme periode. Og ved at finde træ fra forskellige perioder kan man opbygge et system, der med hjælp af edb kan bruges til at tidsbestemme alle fund af træ inden for en periode på 3-4.000 år.

Knogler indeholder også andre stoffer, der kan give oplysninger. Mængden af kulstof-13 i en knogle kan

for eksempel fortælle, hvor stor en del af kosten, der er kommet fra fisk og dyr, der lever i havet. Derfor ved vi, at danskerne i 2000 år fik tre fjerdedele af deres føde fra havet.

Et andet stof hedder kvælstof-15. Det kan bruges til at fortælle, hvor stor en del af føden, der kommer fra planter, og hvor stor en del, der kommer fra dyrisk føde. Takket være dette stof ved vi, at danskerne i den tidlige periode af Bondestenalderen fik det meste af deres føde fra kød og fisk.

Med økser af jern kunne man rydde træer endnu hurtigere, end man kunne med økser af flint.

De dødes grave

*Om stendysser, grave og moser,
og hvad der gemmer sig i dem*

»Soldater! Fra disse pyramider skuer fyrretyve århundreder ned på jer!«

Sådan råbte Napoleon til sine soldater, da han i 1798 ville angribe Ægyptens hovedstad Cairo for at spærre englænderne vejen til Indien. Dengang betragtede man pyramiderne ved Giza som de ældste vidnesbyrd om fortiden. Men det er de nu ikke.

De danske dysser og jættestuer kan naturligvis ikke måle sig med de vældige bygningsværker, som ægyptiske bønder slæbte sten til. Men de er ældre.

Da farao'erne fik bygget deres pyramider, havde de ældste danske dysser stået i næsten tusinde år. Man regner med, at de blev opført omkring år 3500 f.Kr., altså for mere end 5.000 år siden.

Omkring 5.000 dysser og jættestuer findes i dag i Danmark. Men der har været langt flere. Mange blev ødelagt i 1700- og 1800-tallet, og i de bestående stengrave mangler som regel adskillige sten, der

er blevet brugt til veje, huse eller andre formål.

Men vi har stadig bevaret så mange dysser, at vi kan få et indtryk af deres storslåede karakter.

Man har regnet ud, at det har taget omkring 5.000 arbejdsdage at opføre en stendysse og lidt mere at bygge en jættestue. 50 mand måtte altså arbejde i 100 dage for at få samlet og rejst de store sten. Og i Danmark blev der i gennemsnit bygget en dysse om ugen i flere hundrede år.

Hvorfor blev dette kæmpearbejde udført? Ønskede man blot at give højtstående personer et fornemt gravmæle? Eller var de en slags templer, hvor man dyrkede de afdøde? Svaret kan ikke gives med sikkerhed. Men det kan slås fast, at dysserne vidner om et godt organiseret og folkerigt samfund.

De store stengrave kunne aldrig være blevet opført i et jægersamfund, som det danske havde været for blot 6.000 år siden. Dertil var jægerne alt for få til at kunne rejse den slags bygningsværker. Tværti-

I Jægartiden var gravene simple, men de døde fik dog våben, redskaber og smykker med sig.

mod var deres grave yderst simple. Det ved vi fra den tidligere omtalte gravplads ved Vedbæk. Det eneste, der udmærkede dem, var de våben, redskaber og smykker, som de døde fik med i graven.

Dysserne blev anlagt af et bon-

desamfund. Et samfund, hvor især den lange vinter gav tid til at udføre ting, som ikke var umiddelbart nødvendige for at skaffe det daglige brød.

Nogenlunde samtidig med anlægget af dysserne begyndte man

Indførelsen af arden var en revolution for Stenalderens bønder.

at bruge arden, en plov af træ, der skar en fure i jorden. Målt med vor tids plove var den primitiv. Den kunne for eksempel ikke vende jorden. Men for bønderne var den en revolution. Takket være arden kunne de nu have faste marker, som blev dyrket fra år til år.

Arden gav mulighed for at ernære en folkemængde, der var stor nok til at rejse de prægtige stengrave.

De store stengrave hørte Stenalderen til. I Bronzealderen byggede man høje. Eller rettere i den første halvdel af Bronzealderen. I den sidste halvdel af Bronzealderen gik danskerne nemlig over til ligbrænding – til arkæologernes græmelse. Brændingen ødelægger jo næsten alle spor af fortiden.

Til gengæld har højene efterladt flere usædvanlig godt bevarede grave. Hvor vi i Stenalderen kun finder skeletter, kan vi i de bedst bevarede grave fra Bronzealderen se, hvordan folk dengang gik klædt. Det skyldes, at de døde blev begravet i store egekister, og at der i mange høje blev dannet et jernholdigt lag, der beskyttede kisten og dens indhold mod at rådne.

Det berømteste eksempel er Egtved-pigen, hvis todelte dragt med snoreskørt og bronzeplade er blevet

båret af nutidige piger. Det samme gælder pigen fra Skrydstrup, der dog i modsætning til Egtved-pigen bar et langt skørt.

At bygge en gravhøj var stort set et lige så stort arbejde som at rejse en dysse. Der skulle nemlig slæbes store mængder græstørv sammen. Og opførelsen skulle ske med omhu. Højen blev rejst i små afsnit, og hvert af disse afsnit blev stivet med træ. Derfor kunne de holde i tusinder af år – helt op til vor tid.

Indtil for et par hundrede år siden holdt den folkelige overtro vagt om højene. Folk troede, at der boede højfolk, nisser eller trolde i

De fleste af de store dysser blev nok anlagt i vintertiden, når bønderne havde tid til rådighed.

de gamle høje. Og man gjorde klogt i at holde sig fra dem. Kom mennesker eller dyr for nær til højene, risikerede de at blive bjergtagne af de underjordiske.

Samtidig troede man, at der fandtes store skatte i højene. Gang på gang drog folk ud om natten med skovle og spader for at gøre deres lykke. Derfor har mange høje et hul foroven, hvor skattejægerne har gjort deres forsøg.

Der går mange sagn om denne skattejagt. Og de ender næsten alle uheldigt for dem, der graver efter skattene.

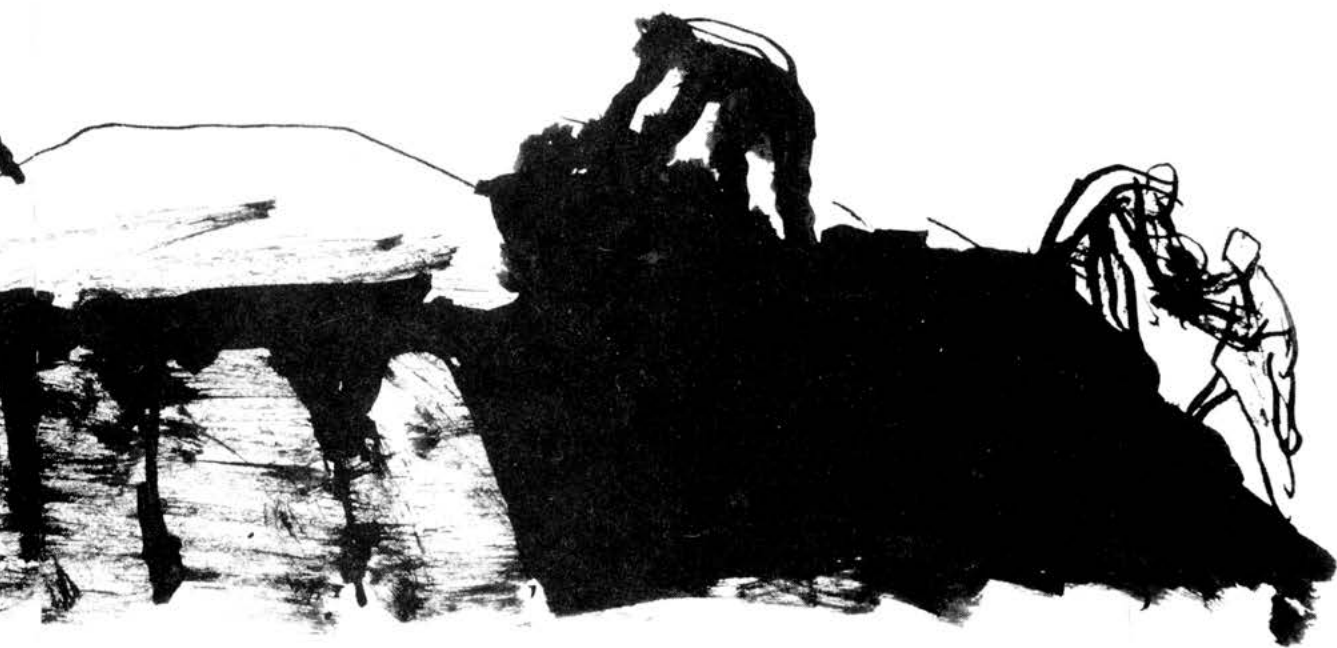
Tit lykkes det for dem at finde en kiste med en skat. Men så kommer en af skattejægerne til at sige noget, og straks synker kisten ned igen. Eller også går der ild i skattegravernes huse. De styrter hjem for at bjerge deres ejendele. Her opdager de, at der er tale om forblændelse af deres øjne, og at husene slet ikke har været i brand. Men når de vender tilbage til højene, er skatten forsvundet!

Oplysningstiden i 1700-tallet

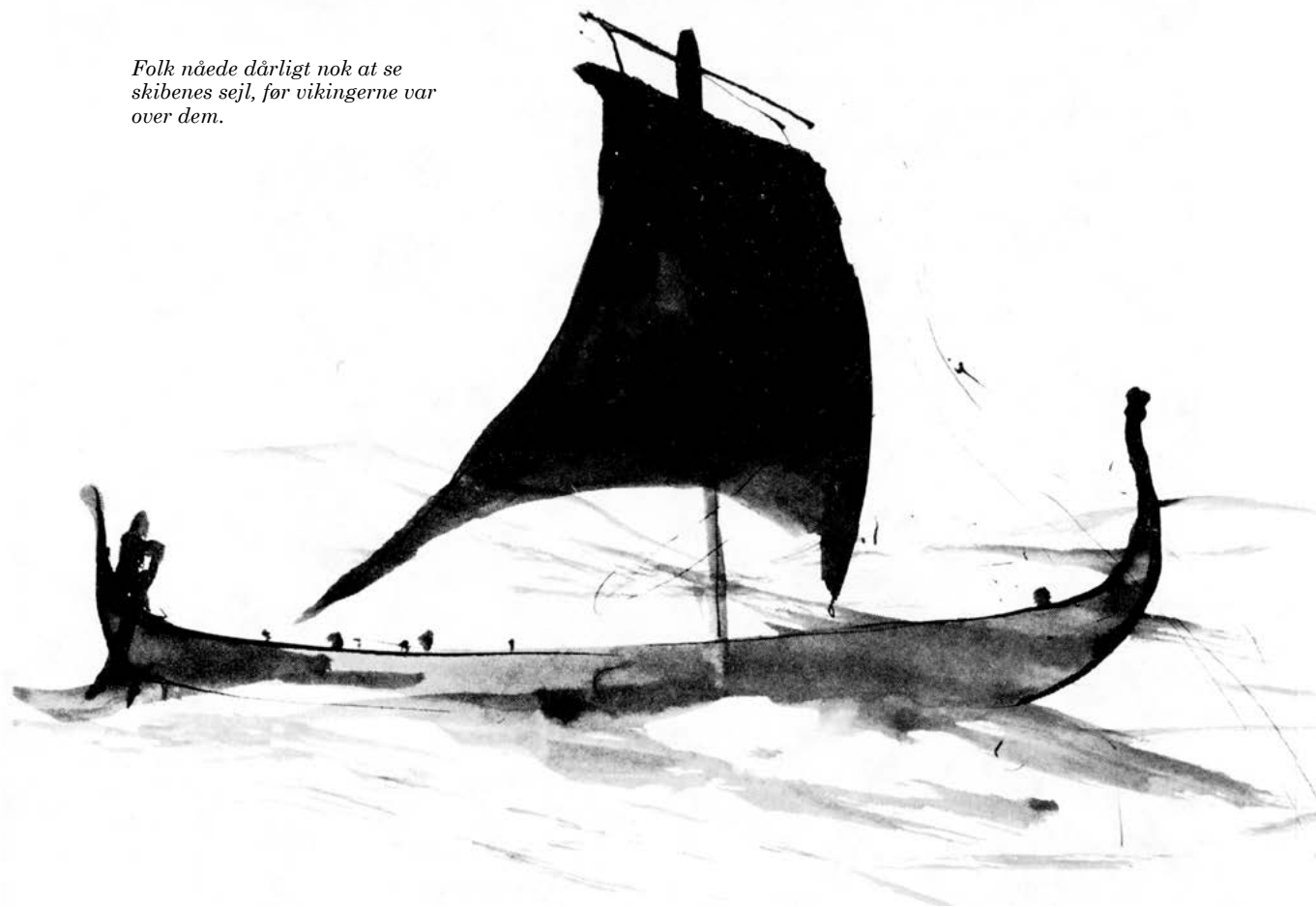

Sådan forestiller Eiler Krag sig, at Skrydstrup-pigen har set ud.

gjorde imidlertid en ende på denne overtro. Og så var det sket med mange af de prægtige høje. Foretagsomme mænd drog rundt og gravede efter guld og smykker i dem. De solgte, hvad de fandt, og efterlod højene som ruiner, der

Folk nåede dårligt nok at se skibenes sejl, før vikingerne var over dem.

åer og floder. Ja, de kunne endda trækkes over land mellem to vandløb.

Takket være skibene kunne de nordiske konger angribe deres modstandere med lammende hurtighed. Folk nåede dårligt nok at se skibenes sejl, før vikingerne var over dem.

Hvorfor var de nordiske skibe så gode? Var der ikke gode tømrere i andre lande?

Jo, det var der naturligvis. Men de nordiske lande havde et særligt behov for gode skibe på grund af de mange fjorde og sunde. Derfor havde de en længere tradition for

byggeri af skibe, end man havde i de andre lande.

Det var dog ikke kun vikingernes skibe, der gav dem magt og indflydelse. Det var i lige så høj grad det forhold, at store dele af Europas handel blev flyttet mod nord.

Indtil begyndelsen af 700-tallet var Norden en afkrog. Europas centrum var Middelhavet. Her havde man i hundreder af år haft det vældige romerske rige, og da det blev opløst, fik man det østromerske rige, der havde den store by Konstantinopel eller Byzans som hovedstad. Det er den by, som nu ligger i Tyrkiet og hedder Istanbul.

Urolige forhold førte imidlertid

til, at en væsentlig del af handelen blev flyttet fra Middelhavet til Rusland og Østersøen, hvorfra den fortsatte til de vesteuropæiske byer. Denne handel blev i vidt omfang overtaget af vikingerne.

Vikingskibene var ikke særlige rummelige, og der var ikke megen plads til last. Men det gjorde ikke så meget. De skulle først og fremmest sejle med smykker og andre kostbarheder. Og til dem var der plads nok.

Derfor blev vikingskibene ved med at spille en vigtig rolle, indtil der omkring år 1100 skete en kraftig vækst i de vesteuropæiske byer – en vækst, som betød, at handelen med korn og andre dagligvarer rejste et krav om skibe med mere plads. Det førte til, at de elegante vikingskibe blev afløst af de grimme kogger, som især de tyske handelsbyer – Hansestæderne – benyttede sig af.

I lang tid troede man, at vikingernes togter blev ledet af mange forskellige høvdinge, som uafhængigt af hinanden drog ud for at handle eller plyndre.

Denne opfattelse fik et grundskud med udgravningen af Trelleborg ved Slagelse i slutningen af 1930'erne og begyndelsen af 1940'erne.

Udgravningen kom i stand, fordi der kom planer frem om at bruge et rundt voldanlæg til motorbane. Men planerne måtte hurtigt opgives, da Nationalmuseets direktør, Poul Nørlund, gik i gang med at grave i området omkring volden sammen med sine medarbejdere.

Det viste sig, at der inden for den ringformede vold havde været

hele 16 store huse – bygget med en nøjagtighed og præcision, som man slet ikke havde ventet, at vikingerne kunne beherske. Og uden for volden fandt man 13 andre huse af samme art.

Dette anlæg kunne kun være en konges værk. Vikingerne havde åbenbart været langt bedre organiseret, end man havde troet.

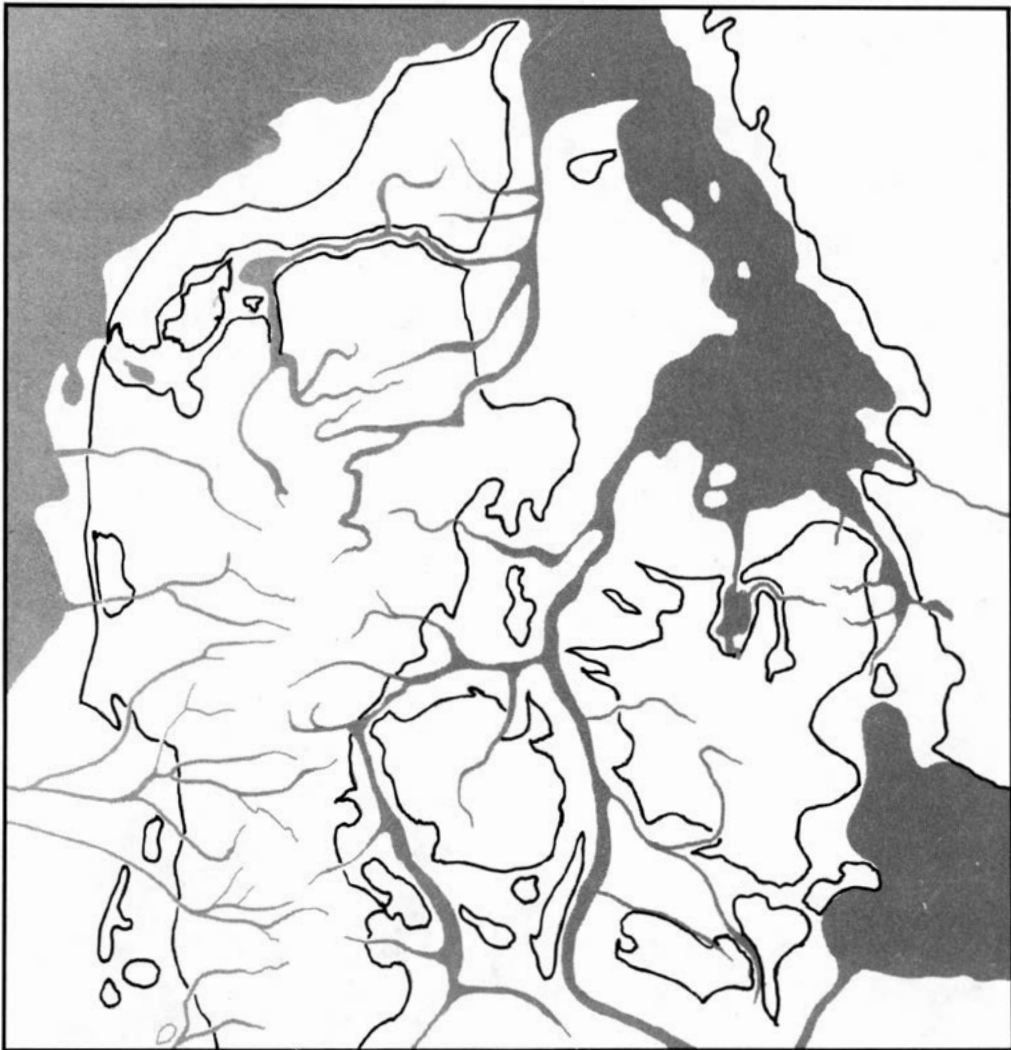
Denne opfattelse blev bekræftet, da man i de følgende år fandt tilsvarende anlæg i Fyrkat ved Hobro, Nonnebakken i Odense og Aggersborg nord for Løgstør.

Især Aggersborg var imponerende. Volden var her så stor, at der var plads til ikke færre end 48 huse af samme type som dem, man fandt i Trelleborg. Men borgen lå jo også ved Limfjorden, der dengang som nu var åben mod vest og derfor blev foretrukket af de skibes kaptajner, der ville undgå den lange og farefulde færd norden om Skagen.

I de allerseneste år har man i øvrigt fundet endnu en af disse »trelleborge«, der tankevækkende nok ligger ved den skånske by Trelleborg.

Da den på side 23 omtalte dendrokronologiske metode blev indført i 1970'erne, afprøvede man den på træstykker fra Trelleborg, Fyrkat og Aggersborg og nåede til det overraskende resultat, at alle tre borge var bygget på samme tid – omkring 980 efter Kristus.

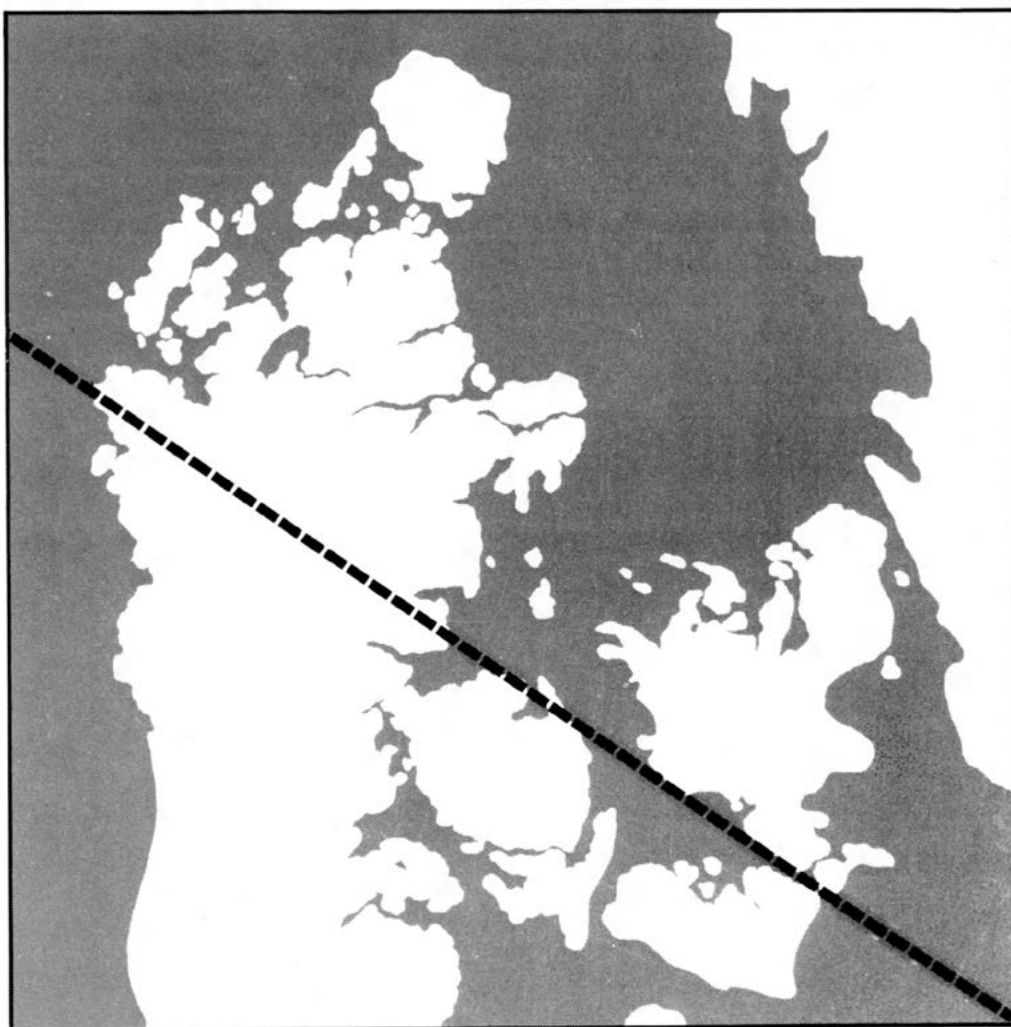
Samme tidspunkt fik man, da man målte træ fra den store bro, der engang gik over Vejle Å ved Ravning vest for Vejle. Den var næsten en kilometer lang og var bred nok til, at to vogne kunne passere hinanden på samme tid. Omkring 980 herskede kong Harald

Da isen smeltede for ca. 10.000 år siden, kom jægerne til Danmark, som omtalt på side 11.

Det land, de kom til, var større end det, vi kender i dag. Det hang sammen med, at havets vandstand dengang var meget lavere, end den er nu.

Den tid kalder man for Fastlands-tiden.

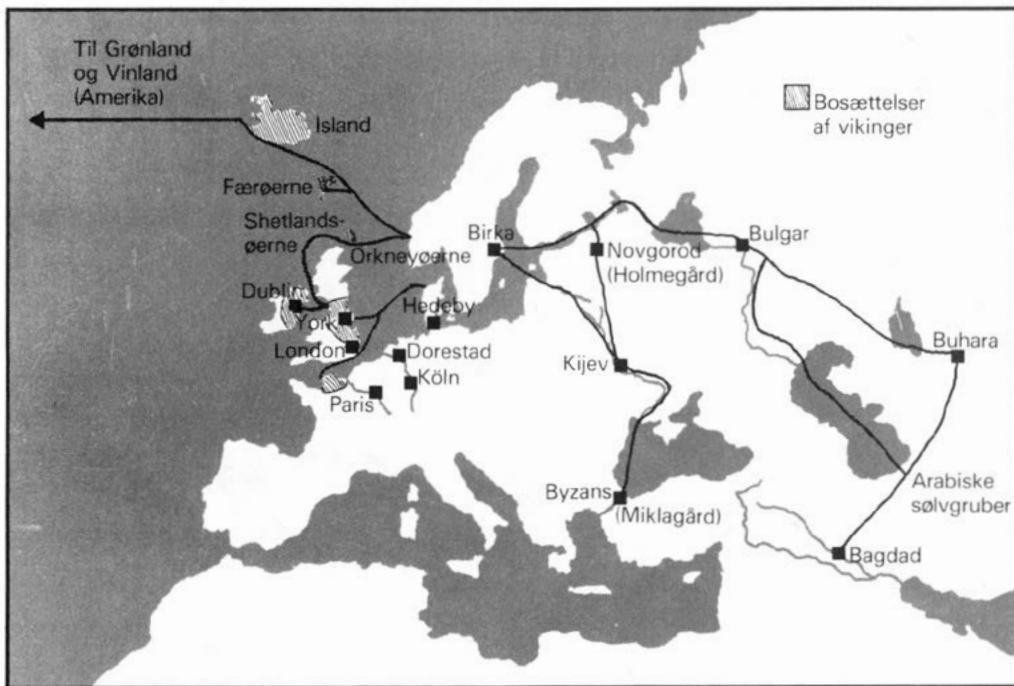
For 6-7000 år siden smeltede isen for alvor over Norge og Sverige. Det betød, at vandet steg, og at store dele af Danmark »druknede«.

Det var dog ikke så alvorligt for den tids danskere, som man kunne tro. For med havets gennembrud blev der bedre muligheder for at fiske. Og der strømmede så meget salt vand ind i Kattegat, at man kunne samle store mængder af de velsmagende østers.

I dag ser Danmark igen anderledes ud. Det gælder især Vendsys-

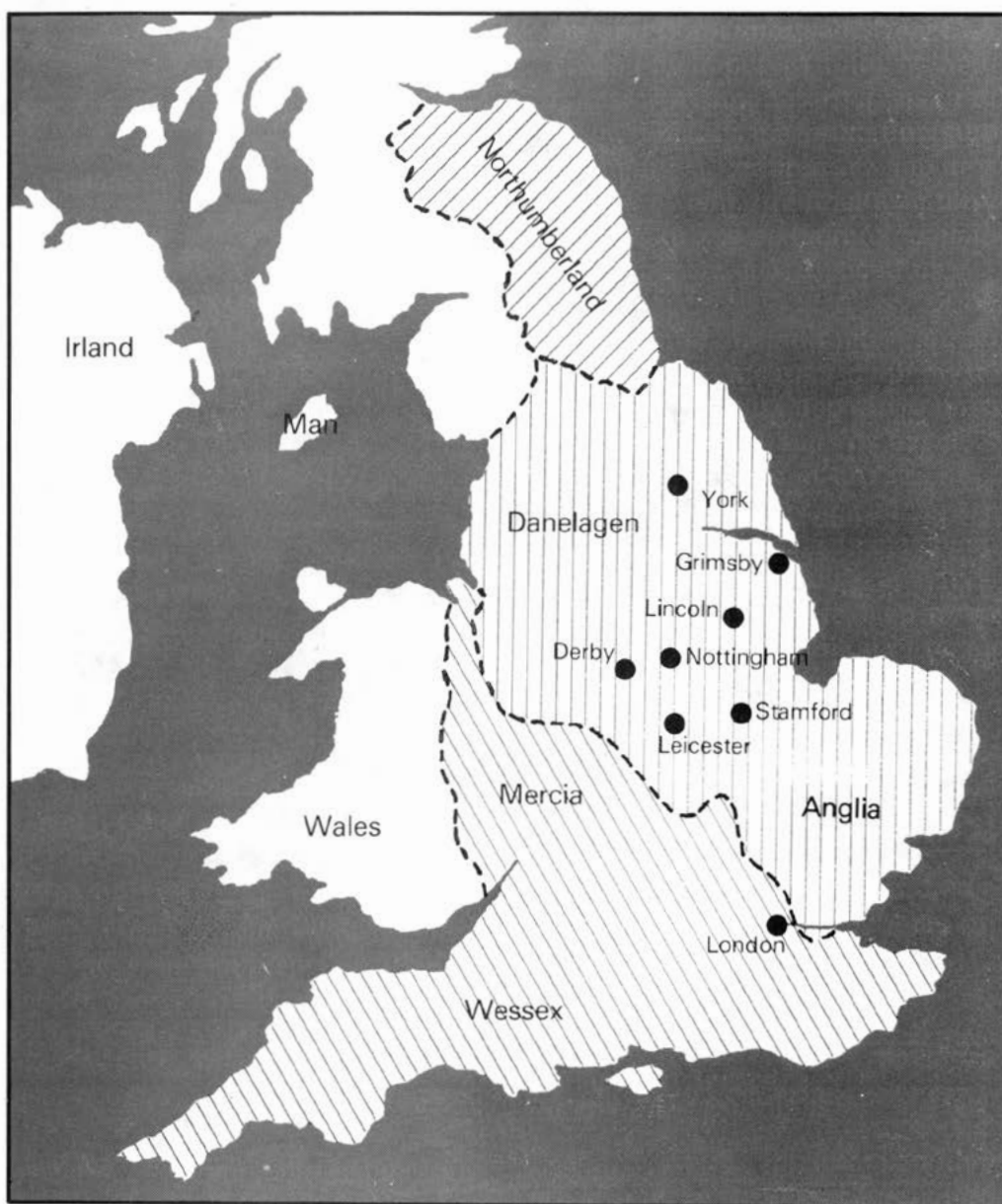
sel og Thy. Her er landet mange steder hævet så meget, at tidligere hav-områder er blevet til land.

I den sydlige del af Danmark er land til gengæld blevet til vand. Det gælder bl.a. Vadehavet i Sønderjylland og Det sydfynske Øhav. Man taler om en »vippe-linie«, der går fra nordvest mod sydøst. Nord for linien er landet i dag højere end for 6000 år siden. Syd for er det lavere.

Så langt kom vikingerne ud på deres togter, som omtales på siderne 35-41. I de mørke områder var der tale om en egentlig bosættelse. Andre steder drev vikingerne først og fremmest handel. Det gjaldt især i Rusland, hvor vikingerne dog også fik stor politisk indflydelse.

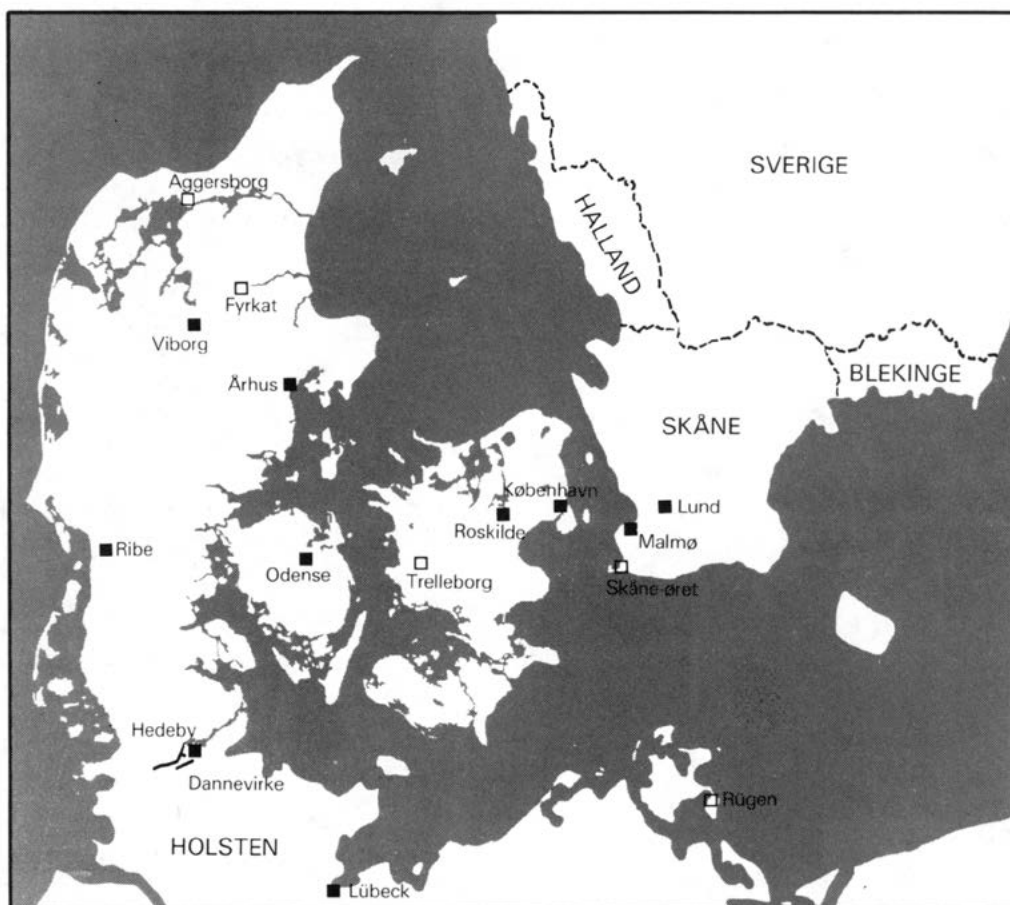
Det første russiske kongerige blev således grundlagt af den svenske vikingehøvding Rurik (Hrørik), og han afløstes af to andre konger med nordiske navne, Olég (Helge) og Igor (Ingvar).

Danelagen omfattede næsten hele det område, der lå nord for en linie mellem London og det nuværende Manchester. De vigtigste byer i området var foruden den store handelsby York de »fem borge«. Det var Lincoln, Nottingham,

Leicester, Stamford og Derby. Det sidste navn er dansk og betyder »Dyreby«.

Danelagen er omtalt på siderne 43-45

De vigtigste danske byer og borge i
Middelalderen.

Register

- Abel, 94
Absalon, 76-77
Aggersborg, 35
Albert af Orlamünde, 78
Alfred den Store, 42-43
Ansgar, 62-64
Arbejdsforhold, 82, 93
Arup, Erik, 75, 98
Arvefølge, 73
Asser, ærkebiskop, 69
- Befolkningstal, 11, 15, 17, 20, 33, 82, 92
Bengerd, 82-85
Bengtsen, Arvid, 95
Bergen, 112
Bornholm, 82
Bornhoved, 79
Braklægning, 82
Bronzealderen, 22, 26
Byer, 75, 86-93, 115
Bønder, 82, 93
- Christian den 1., 115
Christian den 2., 118-120
Christoffer af Bayern, 115
Christoffer den 2., 100-101
- Dagmar, 79-81
Danegæld, 40
Danelagen, 43-45
Danevirke, 22, 72
Dannebrog, 79
Dansk tunge, 37
Danske ord i engelsk, 42-44
Danske stednavne i England og Nor-
mandiet, 43, 45
Dendrokronologi, 22, 35
Ditmarsken, 115-120
- Ebbesen, Niels, 101-105
Eddaer, 52
Egekister, 26
Egtvedpigen, 26-29
Engelbrekt, 114
England, 40-45
Erik Ejegod, 69
Erik Emune, 69, 94
Erik Klipping, 94-99
Erik Menved, 98, 100
Erik Plovpenning, 94
Erik af Pommern, 114-115
Estland, 79
- Falskmøntneri, 98
Faste, 86
- Fiskeri, 17-18, 86-91
Flag, 79
Flint, 14, 21-22
Fodevig, 69
Folkevandringer, 58
Frederik Barbarossa, 72-76, 78-79
Frederik den 2., 120
Fredløse, 98
Frihed er det bedste guld, 114
Frihed for Loke, 52
Fyrkat, 35
- Gimle, 52
Gotland, 106, 115
Grauballe-manden, 30-31
Gravhøje, 26-27
Grev Gert, 100-103
Grev Johan, 100-101
Guder, 46-52, 64-66
Guldhornene, 22
Gustav Trolle, 118
Gustav Vasa, 120-121
Gåsetårnet, 106, 115
- Hamborg, 68-69, 78
Handel, 22, 34-37
Hans, 115-120
Hansestæder, 35, 87, 92, 106, 112, 114
Harald Blåtand, 36, 62-63
Harald Klak, 64
Haraldsted Sø, 68-69
Hedeby, 39, 64, 87, 92
Henrik Løve, 76, 78-79
Herremænd, 82, 93, 115
Hjelm, 95, 98
Husdyr, 16-22
- Istiden, 8-9
- Jellingstenen, 58
Jern, 22, 29
Jernalder, 22
Jernbyrd, 63-64
Jonsen, Rane, 95-96
Jord, 106, 109, 112
Jydske Lov, 83
Jægerstenalderen, 8-15
Jætter, 49-52
Jættestuer, 24
- Kirkens magt, 62-69
Kirker, 66
Knud den Hellige, 66-67
Knud den 6., 73-76
Knud den Store, 40-43, 45

Knud Lavard, 68-69, 73
 Kogger, 92
 Kongemagt, 62, 75, 92
 Kongemord, 94-98
 Korstog, 79
 Kristendommens indførelse, 62-69
 Kulstof 12, 22-23
 Kvinder, 14-15, 19
 Kvælstof-13, 23
 Købstæder, 92
 Køkkenmøddinger, 17-18

 Landbrug, 16-23, 82
 Langå, 8
 Lejre, 60
 Levestandard, 11
 Lovgivning, 83
 Lund, 86
 Lybæk, 78, 87, 92, 112
 Lyø, 79

 Mad, 11, 14, 17-18, 23
 Margrete den 1., 108-113
 Marsk Stig, 95-99
 Menneskeofringer, 28-31
 Minedrift, 22
 Mordet i Finderup, 94-99
 Moselig, 29-31
 Møddinger, 92
 Mønter, 36

 Neandertalere, 8-9
 Niels, 69, 94
 Niels Ebbesen, 101-105
 Nonnebakken, 35
 Nordisk union, 108-120
 Norge, 11, 22, 99, 109, 112
 Normandiet, 44-45

 Odin, 51-53, 108
 Olav Tryggvesen, 65
 Ole Stam, 70-71
 Oversvømmelse, 16

 Pantsætning af Danmark, 100-101
 Peder Hoseøl, 95
 Plove, 19, 26

 Ragnarok, 52
 Randers, 101-105
 Ravingbroen, 35-36
 Regnar Lodbrog, 58-61
 Rensdyr, 9
 Retsvæsen, 83
 Ribe, 37, 79
 Roar og Helge, 56, 58
 Robin Hood, 44
 Rolf Krake, 56-57
 Rollo, 44-45

 Roskilde, 72, 86
 Rügen, 72, 79

 Salt, 87
 Saxo, 75-77
 Siegfried af Orlamünde, 76
 Sildefiskeri, 86-91
 Skanør, 87-91
 Skattegravere, 27-28
 Skatter, 92
 Skibe, 33-35
 Skjoldborg, Johan, 28
 Skjoldunge-konger, 54-61
 Skove, 10
 Skrydstruppigen, 26-27
 Skåne, 86-91, 101, 106
 Skånemarkedet, 96-91, 106-109
 Slesvig by, 39, 87, 92
 Sorte Død, 82
 Sprog, 36-37
 Stam, Ole, 70-71
 Stednavne, 43, 46
 Stendysser, 24-25
 Stockholmske Blodbad, 118-121
 Svedjebrog, 20-21
 Sven Estridsen, 45, 69
 Sven, Knud og Valdemar 70-72
 Sven Tveskæg, 40, 43
 Sverige, 109-113
 Sygdomme, 92

 Thor, 46-52, 64-66
 Tidsbestemmelse, 22-23
 Tiende, 66-68
 Tollundmanden, 31
 Trelleborg, 35-36
 Tyskland, 73-76

 Uffe hin Spage, 55, 60
 Ugedage, 3
 Uppsala, 46
 Urokser, 10
 Urter, 14, 19

 Valdemar Atterdag, 101, 106-107, 109
 Valdemar den Store, 70-75
 Valdemar Sej, 78-83
 Venderne, 72-73
 Vikinger, 32-39
 Vikingskibe, 33-35
 Vilhelm Erobreren, 45
 Visby, 106
 Vordingborg, 106, 115
 Væbnere, 99

 York, 37, 43, 45

 Økser, 20-21, 23
 Østers, 17

 Årringe, 22, 35

Sven Skovmand
Eiler Krag

Den danske historie

Fra år 1500 til 1700-tallet

Det andet af fire bind handler om de to hundrede år efter de store opdagelsesrejser. Eiler Krag og Sven Skovmand tegner og fortæller om blandt andet: Opdagelsen af søvejen til Asien styrkede Holland og svækkede Hansestæderne. I borgerkrigen Grevens Fejde led Lybæk et endeligt nederlag. Reformationen var et oprør mod pavens og Kirkens magt, men den førte også til, at kongen fik en tredjedel af den danske jord. Studehandelen gav almindelig velstand til bønder og især herremænd. Samtidig gav Øresundstolden kongen gode indtægter. Kalmarkrigen sikrede det nordlige Norge, men den blev også Danmarks sidste sejr over et stadig stærkere Sverige. Det endte med, at svenskerne gik over isen og tog Skåne fra os. Den Store Nordiske Krig gav os ikke Skåne igen, men den svækkede Sverige og førte til 80 års fred. Læs bogen og oplev historien på en ny måde.

Den danske historie II

Fra år 1500 til 1700-tallet

Indhold:

Emne	Side	Kanonlisten	side
Indholdsfortegnelse Bog I-IV . . .	A		
Kanonliste	B		
Forord Ebbe Kløvedal Reich . . .	C		
Danmark og det nye Europa . . .	3	8. Columbus.	4
Den nye tro	9	9. Reformationen	9
Den store borgerkrig	18		
Skipper Klements oprør.	26		
Det rige Danmark	33		
De rigeste danskere	39		
Jagten på hekse	46		
Kampen mod Sverige	53	<u>10. Christian den IV</u>	60
Danmarks nedgang	60		
Da Skåne gik tabt	70		
Kongemagt og skatter.	80	12. Statskuppet 1660	80
Den grusomme krig	86		
Da Sverige blev tæmmet	93		
Danmark, Norge og Holsten . .	102		
De danske »bilande«.	109	15. Ophævelse af slavehandel .	116
Kort	118		
Register	125		

Den danske historie

Fra år 1500 til 1700-tallet

Denne del er nr. 2 i et værk på 4 bind.

Forfatter: Sven Skovmand

Illustrator: Eiler Krag

Teknik: Torsten Skovmand

Udgiver: Forlaget Hedeskov

Stendyssevej 56

8586 Ørum Djurs,

tlf. 7020 1864

E-bog: 2014, 3. udgave

Bogudgave: Notat Grafisk, Allingåbro

Danmark og det nye Europa

*Om den tid, hvor folk i Europa blev klar over,
hvor stor verden var. Det blev til gavn for hollænderne
og dermed til skade for Hansestæderne*

For fem hundrede år siden vidste folk i Danmark og Europa ikke ret meget om den verden, vi kender i dag.

Ingen anede noget om Amerika. Og kendskabet til Afrika og Asien var ikke stort.

Man vidste, at der var store riger mod syd og øst. Men kun få havde besøgt dem. Og der gik de særeste forestillinger om de mennesker, der måtte leve i disse lande. Kendskabet til verden var i grunden endnu ringere end i vikingernes tid.

Det var der gode grunde til.

Mod syd lå Saharas vældige ørken og spærrede. Og mod øst havde de krigeriske tyrkere magten. De havde erobret store områder og krævede høje afgifter af de handlende.

Allerede i 1300-tallet havde tyrkerne erobret store dele af Balkan-halvøen. Og i år 1453 erobrede de den store by, Konstantinopel, som mange kaldte for Byzans.

Konstantinopel blev grundlagt som romersk hovedstad allerede i 300-tallet. Og i over tusind år var den den vigtigste by i Europa med omkring en million indbyggere. Men efterhånden sank dens betydning. Og da tyrkerne indledte deres belejring, var der nok kun 100.000 indbyggere tilbage.

Den sidste kejser i Konstantinopel, Konstantin den 11., ledede modigt forsvaret mod den tyrkiske overmagt. Men han fik ingen hjælp, og til sidst lykkedes det tyrkerne at storme og indtage byen.

I de følgende år udvidede tyrkerne deres magt til at omfatte store dele af det sydøstlige Europa. Hele to gange belejrede de endda Wien, hovedstaden i det store østrigske rige.

Men netop tyrkernes fremtrængen tvang de europæiske lande til at søge nye veje for deres handel og indflydelse.

Svaret på Konstantinopels fald blev de store opdagelsesrejser.

Den kendteste af alle de opdagelses-rejsende er italieneren Columbus. Han ville finde vejen til Asien ved at sejle mod vest. Derfor kom han i 1492 til Amerika, hvis indbyggere han kaldte indianere, fordi han troede, at de boede i Indien.

Columbus' opdagelse af Amerika var alene resultatet af hans egen indsats. Men de øvrige opdagelser var først og fremmest udtryk for fælles bestræbelser. Mange søfarende deltog i opgaven med at finde en vej syd om Afrika til det forjættede Indien.

Den portugisiske prins, Henrik Søfareren, sendte i 1400-tallet den ene flåde efter den anden mod syd for at udforske Afrikas vestkyst. Hvert hold skibe nåede lidt længere end de foregående. Og efterhånden gik det stærkt.

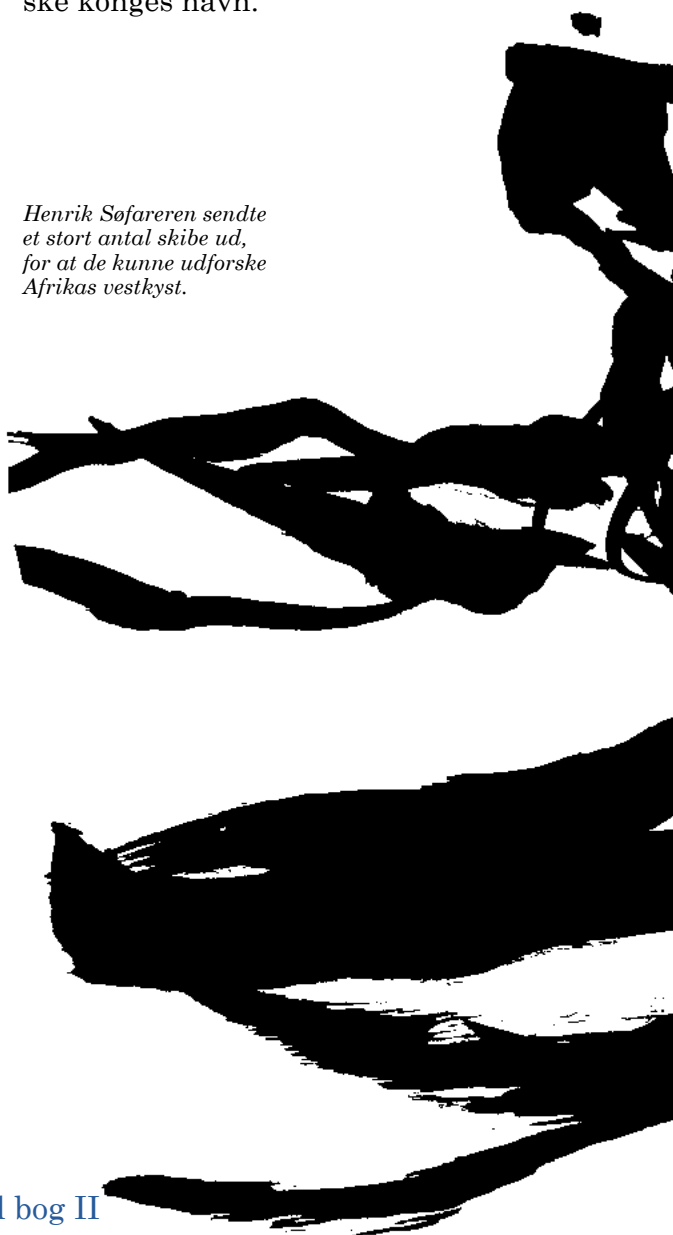
I 1453 var portugiserne nået til floden Gambia på Afrikas vestkyst. I 1471 nåede de Guinea-bugten og i 1485 Congo-floden. Endelig lykkedes det i 1487 Bartholomeu Dias at komme rundt om Afrikas sydspids og nå det nuværende East London i det østlige Sydafrika.

Bartholomeu Dias ville gerne have fortsat sin rejse. Men stor-

mene var forfærdelige, og hans mandskab tvang ham til at vende om. Derfor fik en anden portugiser, Vasco da Gama, æren af at finde vejen til Indien.

Vasco da Gama havde den fordel, at han nu vidste, hvor Afrikas sydspids lå. Derfor behøvede han ikke følge den afrikanske kyst, men kunne lade vindene føre sig i en lige linje ned til Afrikas sydspids. Derefter sejlede han til Indien, som han tog i besiddelse i den portugisiske konges navn.

Henrik Søfareren sendte et stort antal skibe ud, for at de kunne udforske Afrikas vestkyst.

Register

- Adelsmænd, 39, 82, 88
Afladshandel, 11
Altona, 108
Astrologi, 43
- Barnedrab, 51
Barnedåb, 34-35
Befolkningstal, 35
Blekinge, 71
Bogtryk, 14, 17
Bohuslen, 91-92, 98
Bornholm, 71, 73, 78-79
Brahe, Tyge, 40-45
Brømsebro-freden, 68
Byer, 22-23
Bønder, 18, 22-23, 35, 39-40, 56, 83-85
Børnedødelighed, 35
- Calvinister, 14
Christian den 2., 18-23
Christian den 3., 19-23, 50
Christian den 4., 55-56, 60-69
Columbus, 4-6
- Djævletro, 14-16
Domstole, 50-51
Drab, 51
Drikkeri, 51
Dynekilen, 98
- Egede, Hans, 112-115
Ejderkanalen, 108
Embedsmænd, 40, 82, 87-88, 108
Enevælden, 81-83
England, 94
Enlige mødre, 51
- Finland, 95, 99
Flåden, 56, 90-91
Folkeafstemning, 117
Frankrig, 12, 61, 67, 89, 92
Frans af Assissi, 12
Frederik den 1., 19
Frederik den 2., 43, 50, 54-55
Frederik den 3., 70-72
Frederik den 4., 94-95
Færøerne, 109, 112
- Gerner, Henrik, 73
Ghana, 102, 116-117
Giftermål, 35
Gotland, 54, 68, 91
Gottorp, 89, 94, 99, 106-108
Grevens Fejde, 23
Griffenfeld, 80-82, 86-90
Grønland, 109-112
Guldkysten, 102, 116-117
Gustav Adolf, 61, 66
Gustav Vasa, 27-28
Gyldenløve, Ulrik Frederik, 73, 91-92
Gøngehøvdingen, 73
- Hamborg, 106
Hansestæderne, 8
Hartkornsskatter, 83-85
Hekse, 12-16, 46-51
Helsingborg, 91-92, 94-95
Henrettelser, 22-23
Henrik Søfareren, 4
Henrik Tagesen, 23-24
Herjedalen, 68
Herregårde, 22, 26-29, 32, 36, 39, 45
Herremænd, 39-42, 83-84
Holland, 7-8, 68, 72, 90-92
Holsten, 105-108
- Indien, 102
Indvandring, 14, 18
Island, 109, 112
- Jernbaner, 108
Jord, 32, 83
Juel, Niels, 90-91
- Kalmarkrigen, 55
Karl den 5., 19
Karl den 10. Gustav, 70-76
Karl den 11., 90
Karl den 12., 94-98
Katarina den Store, 107
Kepler, Johannes, 44
Klostre, 11
Kolberger Heide, 68-69
Kolonier, 109-117
Kongeloven, 82

Kongemagt, 82
 Konstantinopel, 3
 Kopernikus, 44
 Kriminalitet, 51
 Kronborg, 73
 Krydderier, 6, 114, 116
 Kvinders stemmeret, 117
 København, 19, 72-73, 82-83
 Køge Bugt, 92

Landbrug, 35, 108
 Lensmænd, 40
 Levestandard, 33-35
 Lund, slaget ved, 90
 Luther, Martin, 9-14
 Lutter am Barenberge, 61
 Lybæk, 19-23, 27-28

Marstrand, 92, 98
 Merkantilisme, 116
 Militis, 56
 Monopolhandel, 104, 112
 Munke, 9-12

Nordisk samarbejde, 27-28
 Nordiske Syvårskrig, 54-55
 Norge, 19, 68, 70, 73, 76, 95-98, 104-105
 Nyborg, 76

Opdagelsesrejser, 4-7

Palladius, Peder, 14
 Peter den Store, 94-99
 Plattysk, 8
 Polakker, 80
 Portugal, 6
 Præster, 35

Rantzau, Johan, 27
 Reformationen, 9-17
 Retsforhold, 50-51
 Ribe, 80
 Richelieu, 61, 67
 Roskilde-freden, 71
 Rostgaard, Hans, 73
 Rusland, 93-99, 106-107

Saldern, Caspar von, 107-108
 Skatter, 80, 83
 Skibe, 8

Skipper Klement, 23, 26-27
 Skram, Peder, 28
 Skt. Jørgensbjerg, 23
 Skærsilden, 11-13
 Skåne, 70-76, 89-99
 Skånske Krig, 89-92
 Slavehandel, 116-117
 Slesvig, 99, 104, 106, 108
 Snaphaner, 92
 Social forsorg, 36
 Soldater, 33-35, 55-56
 Spanien, 6-8, 12
 Spedalskhed, 46-50
 Sprog, 8, 104-105, 108, 112
 Stalin, Josef, 99
 Stavnsbåndet, 83
 Stenbock, Magnus, 94-95
 Store Nordiske Krig, 99-106
 Stude, 22, 36
 Sukker, 116
 Svendborgsund, 28
 Sverige, 52-79, 89-99
 Sønderjylland, se Slesvig

Tagesen, Henrik, 22-23
 Tiende, 28
 Torstensson-krigen, 68
 Tortur, 73
 Trankebar, 102, 116-117
 Tredivårs-krigen, 60-68
 Tordenskiold, 98-99
 Trolddom, 46-51
 Trondhjems Len, 71-76
 Tuxen, Lorentz, 72
 Tyfus, 80
 Tyrkerne, 3-4
 Tyveri, 51

Udenlandsrejser, 40, 86
 Ulfeldt, Corfitz, 72
 USA, 117

Vestindiske Øer, 102, 112, 116-117
 Vornedskabet, 18

Øksnebjerg, 28
 Øl, 35
 Øresundstolden, 8, 55, 68, 99

Aalborg, 27

Sven Skovmand
Eiler Krag

Den danske historie

Fra 1700-tallet til 1918

Det tredje af fire bind handler om de to hundrede år mellem Oplysningstidens begyndelse og Første Verdenskrig. Eiler Krag og Sven Skovmand tegner og fortæller om blandt andet følgende: Den sindssyge Christian den 7., der satte Enevælden på alvorlig prøve, fordi selv Griffenfeld ikke havde forudset, at en konge kunne blive sindssyg. Landboreformerne, som gavnede gårdmænd og herremænd, men var en katastrofe for husmændene. Napoleons-krigene, der gjorde en ende på de gode tider og betød, at Norge måtte afstås til Sverige. Folkestyrets indførelse og krigene om Slesvig, som kunne have været undgået, hvis vi havde sagt ja til en folkeafstemning. Albertis svindel og Første Verdenskrig, der gik udenom Danmark, men alligevel satte sig dybe spor. Læs bogen og oplev historien på en ny måde.

Den danske historie III

Fra 1700-tallet til 1918

Indhold:

Emne	Side	Kanonlisten	side
Indholdsfortegnelse Bog I-IV . . .	A		
Kanonliste	B		
Forord Ebbe Kløvedal Reich . . .	C		
Da folk begyndte at tænke selv . .	3		
De nye mænd	10		
Det nye landbrug	17	13. Stavnsbåndets ophævelse .	17
Danmark i klemme	24	16. Københavns bombardement	24
Fallit og frihed	29		
Enevældens sidste tid	34		
Tysk, dansk og nordisk	39		
Da Rusland reddede Danmark . .	45	17. Grundloven	38
De tabte krige i 1864	52	18. Stormen på Dybbøl 1864 . .	52
Kampen om den politiske magt .	60		
Den gyldne tid	68		
Arbejdere og socialister	73	19. Slaget på fælled	76
Kampen om Sønderjylland	80	22. Genforeningen	83
Da Alberti fældede Venstre	88	20. Systemskiftet 1901	88
Danmark under verdenskrigen .	95	21. Kvinders valgret	98
Kort	101		
Register	105		

Den danske historie

Fra 1700-tallet til 1918

Denne del er nr. 3 i et værk på 4 bind.

Forfatter: Sven Skovmand

Illustrator: Eiler Krag

Teknik: Torsten Skovmand

Udgiver: Forlaget Hedeskov

Stendyssevej 56

8586 Ørum Djurs,

tlf. 7020 1864

E-bog: 2014, 3. udgave

Bogudgave: Notat Grafisk, Allingåbro

Da folk begyndte at tænke selv

*Oplysningstiden satte spørgsmålstegn ved mange af de ting,
man havde betragtet som en selvfølge.
Holberg var forud for både Pasteur og Keynes*

*Rousseau gik ind for, at man
skulle gå tilbage til naturen,
og at børn havde bedst af at
gøre deres egne erfaringer.*

I 1700-tallet begyndte folk at tænke selv. Eller rettere: det blev almindeligt, at de gjorde det.

Nogle mennesker havde altid tænkt anderledes, end Kirken og fyrsterne ønskede. Men de var få. Og de udsatte sig tit for fare.

Det gjaldt f.eks. den italienske astronom Galilei. Han mente som Kopernikus og Kepler, at Jorden gik rundt om Solen. Men Kirkens folk mente noget andet. De sagde, at Jorden stod stille, og at Solen gik rundt om den. Derfor blev Galilei i 1633 ført for en kirkelig domstol i Rom.

Domstolen stillede Galilei over for et ubehageligt valg. Han skulle enten opgive sine idéer eller lade sig anklage for ulydighed mod Kirken. En sådan anklage var yderst alvorlig. Galilei risikerede at blive brændt på bålet.

Galilei ønskede ikke at blive brændt. Derfor erklærede han, at Solen bevægede sig rundt om Jorden, og at Jorden stod stille.

Det siges, at han bagefter mumlede: »Men den bevæger sig nu alligevel!«

Det er dog vist kun en god historie. Hvis Galilei var kommet med denne bemærkning, ville det være gået ham galt.

Hvorfor måtte Galilei ikke sige, at Jorden går rundt om Solen? Hvordan kunne det skade den kristne tro?

Behandlingen af den store astronom virker helt urimelig på os. Men på Galileis tid tænkte folk anderledes. De havde en fast opfattelse af tilværelsen og af verdens-systemet.

Jorden stod for dem i midten.

Rundt om den gik Månen og Solen og planeterne. Ovenover igen var stjernerne og Himmelen med Gud og hans engle. Nedenunder var djævlene og Helvede.

Den ordnende magt i dette system var den kristne kirke og de fyrster, som den samarbejdede med.

Hvis man skabte usikkerhed om dette system, risikerede man, at det brød sammen. Derfor var en mand som Galilei farlig.

Luthers lære og Reformationen i det nordlige Europa gjorde ikke forholdet bedre. Også Luther mente, at Solen gik rundt om Jorden. Og i kampen om sjælene søgte både den katolske og de protestantiske kirker at være så rene som muligt. Ingen af dem ønskede at blive beskyldt for ikke at være troende nok.

Men omkring år 1700 skete der noget. Man fik den periode, der kaldes *Oplysnings-tiden*. I den brød nye tanker frem med en kraft og styrke som tøbruddet om foråret.

Bibelen var en af de ting, man rejste tvivl om.

Indtil 1700-tallet var man gået ud fra, at hvert ord i Bibelen var helligt og sandt. At Bibelen gav Guds og Jesus's ord videre. Men denne opfattelse blev nu draget i tvivl.

Bibel-kritikere gav sig til at undersøge, hvordan Bibelen var blevet til. De fandt ud af, at den som kilde havde tvivlsom værdi. Den havde mange forskellige forfattere. Og flere af dem havde levet over hundrede år efter de begivenheder, som de skrev om.

Disse oplysninger fik mange til

Register

- Aktuelt, 74
Alberti, P.A., 89-94
Als, 57-58
Andelsbevægelsen, 67-69
Andersen, H.N., 64, 77
Arbejderbevægelsen, 73-77
Arveprins Frederik, 14-16
1864, 52-59
Aviser, 63, 72, 74-77
- Befolkningsvækst, 20
Berg, Chr, 63
Bergske blade, 63
Bernstorff, A.P., 15-16
Bibelen, 4-5
Biblioteker, 72
Birck, L.V., 92
Bismarck, Otto von, 52, 81
Bojsen, Frede, 63
Boliger, 70
Borgbjerg, Frederik, 92
Brandes, Edvard, 98
Brandt, Enevold, 13-14
Brix, Harald, 76
Brændevinsskat, 98
Byer, 69-70, 73-74
- Caroline Mathilde, 13
Censur, 13, 35
Christensen, J.C., 63-67, 88-94, 98
Christian den 7., 10-16
Christian den 8., 31, 37, 44
Christian den 9., 50, 62, 64
Christian den 10., 100
Crone, Vilhelm, 76
- Danevirke, 47-48, 53-54, 59
David, C.N., 35
De Meza, 53-54, 59
Deling af Slesvig, 46, 48, 58, 83-84
Demokrati, 60, 67
Deuntzer, J.H., 67, 88-89
Diderot, Denis, 5
Domstolene, 35
Drikkeri, 72, 98
Dybbøl, 54, 56-57, 82
- Eidsvoll-grundloven, 31
Ejderpolitikken, 48
Encyklopædien, 5
Enevælden, 14, 48-49
England, 24-28, 69, 100
Estrup, J.B.S., 61-63
- Fattigvæsen, 16
Finansloven, 62-64
Finland, 32
Flensborg, 83, 86
Flor, Chr., 40-43
Florissante Tid, 24
Flåden, 24, 27
Folketinget, 61-64
Fortyskning, 83
Frankrig, 24-25, 80-82
Fredericia, 49-50
Frederik den 6., 14-16, 26-28, 34-37
Frederik den 7., 37-38, 48
Frederik den 8., 50
Fredsskov, 16
Frihedsstøtten, 17
Fælleden, slaget på, 76, 78
Fæstevæsen, 17-18
Første Verdenskrig, 83, 95-100
- Galilei, 4
Geleff, Paul, 76-77
Grundloven af 1849, 48-49, 60-61
Grundloven af 1866, 60-62
Grundloven af 1915, 98-99
Grønland, 100
Gudelige vækkelser, 37
Guldberg, 14-16
- Handel, 24, 73-74
Hanssen, H.P., 82-85
Hartkornsskatter, 88-89
Hekse, 5
Helgoland, 58
Herremænd, 17-18, 20-21
Hiort Lorenzen, 39, 42-43
Holberg, Ludvig, 5-9
Holsten, 24, 29, 36-37, 50
Husmænd, 20-23, 67, 69, 77, 89

Højre, 62-64, 67, 99
 Højskoler, 72
 Høkerloven, 74
 Hørup, Viggo, 60, 63, 67
 Håndværkere, 74

 Industrialisering, 9, 36, 70-72
 Isted Hede, 50

 Jernbaner, 54, 83, 86
 Juliane Marie, 14

 Kanonbåde, 27
 Karl Johan, 32
 Keynes, 7
 Koldinghus, 28
 Komedier, 9
 Konkurrencen i 1755, 9
 Konservative Folkeparti, 99
 Kontrolministre, 100
 Kornmonopol, 16
 Københavns bombardement, 27
 Københavns befæstning, 62-63, 89
 Købstæder, 74

 Landbrug, 17-21, 68-69
 Landbrugsreformer, 17-21
 Landstinget, 60, 98
 Lauenburg, 29
 Lavsvæsen, 73-74
 Lehmann, Orla, 37-38
 Lenin, 32
 Levestandard, 70
 London-konferencen, 58
 Ludvig den 16., 11-12
 Lukkelov, 98
 Læssøe, Frederik, 47

 Marie Antoinette, 5
 Mellemskolen, 88
 Menighedsråd, 88
 Militæret, 89
 Mineudlægning, 99-100
 Moderate Venstre, 63, 94
 Monrad, D.G., 57-58

 Napoleon, 26-28
 Napoleon den 3., 58, 81-82
 Nationalfølelse, 32
 Naturfolk, 5
 Neergaard, Niels, 63

 Nelson, Horatio, 26
 Norge, 18, 24-29, 31-32, 72
 Norske grundlov, 31

 Oehlenschläger, 44
 Oplysningstiden, 3-9
 Optanter, 82
 Overdrev, 20-21

 Paragraf 5, 81-82
 Pariserkommunen, 74-76
 Pio, Louis, 75-77
 Politiken, 67
 Preussen, 52-59
 Pristallet, 96
 Prygl, 18

 Radikale Venstre, 89-100
 Reden, slaget på, 26
 Reventlow, Chr. Ditlev, 16
 Revolutioner, 36-38
 Rode, Ove, 92, 96-98
 Rousseau, 3
 Rusland, 26-27, 36, 44-50
 Rye, Olaf, 49, 51

 Skamlingsbanken, 43
 Skandinavisme, 42-44
 Skatter, 88-89, 98
 Skoleloven af 1814, 16
 Skoleloven af 1903, 88
 Slaget ved Bov, 47
 Slaget ved Slesvig, 46, 48
 Slesvig, 24, 29, 37, 39-43, 50, 52-59
 Slesvig-holstenismen, 38, 43, 46-47
 Socialdemokratiet, 64, 77, 95-100
 Sociale love, 16, 63
 Spanske soldater, 27-28
 Sprog, 40-43, 83
 Statsbankerotten, 31
 Stauning, 100
 Stavnshåndet, 17
 Store Nordiske Krig, 24
 Struensee, 10-14
 Stænderforsamlinger, 36-37
 »Sultegrænsen«, 21
 Sverige, 26-28, 32, 48, 72
 Systemskiftet 1901, 64, 67
 17. maj, 31-32
 Sønderjylland, 39-43, 80-87

Tegnèr, Esaias, 44
Treårs-krigen, 46-50
Trykkefrihed, 13, 35
Tscherning, A.F., 44, 47
Tyske Forbund, 36, 43

Udvandring, 72, 76, 78-79, 82
USA, 100

Valgret, 98
Valgsystem, 62, 89, 99
Venstre, 61-67, 92, 94
Vestindiske Øer, 100
»Vi alene vide«, 35
Visnepolitikken, 62
Voltaire, 5

Zahle, C.Th., 96, 99

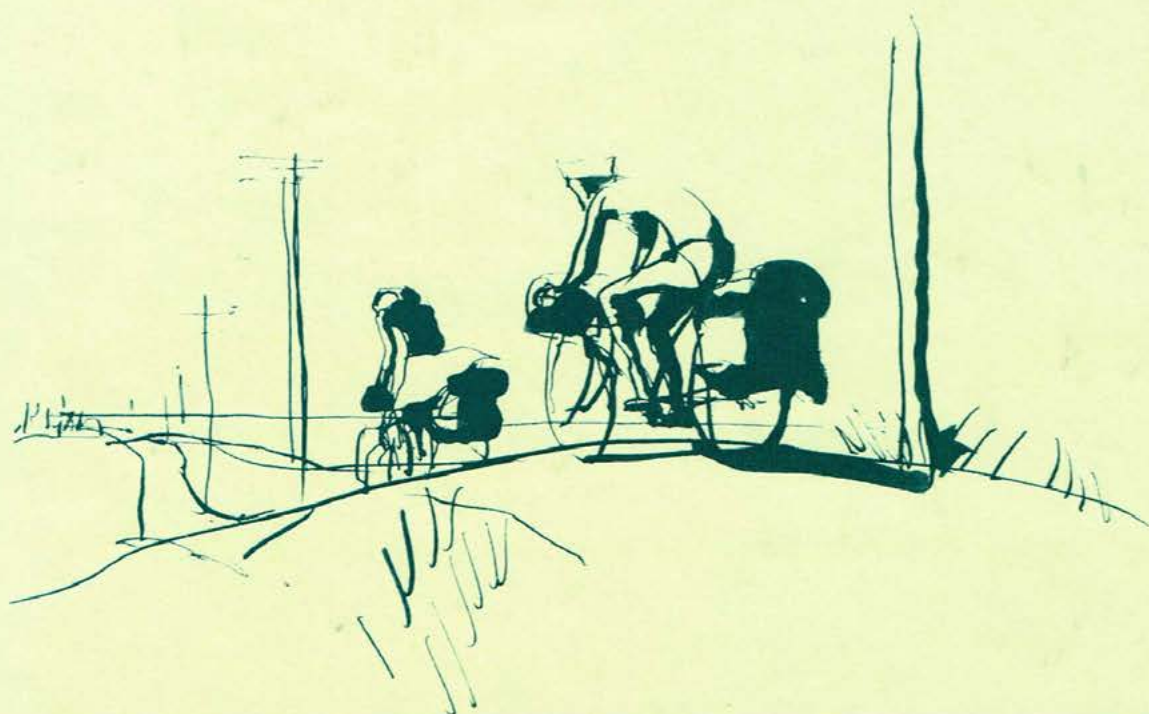
Økonomisk politik, 7
Øl, 72
Østrig, 52-59

Sven Skovmand
Eiler Krag

Den danske historie

Fra 1918 til 2014

Det fjerde af fire bind handler om de knap hundrede år, der er gået siden afslutningen på Første Verdenskrig. Eiler Krag og Sven Skovmand tegner og fortæller om blandt andet: Folkeafstemningen i 1920, der gav os Sønderjylland tilbage, men førte til en bitter strid om Flensborg. Årene mellem de to krige, som var præget af kriser, men også bragte meget nyt med sig. Den 9. april, hvor Danmark fik det bedste ud af en svær situation. Men det var ulykkeligt, at kongen gennemtvang, at Scavenius blev udenrigsminister. Den store stigning i velstanden i 1960'erne og 1970'erne, der også førte til et kolossalt byggeri. Striden om EU, hvor troen på landbrugets muligheder kom til at spille en helt urimelig rolle. Oliekriserne, som skabte arbejdsløshed, men også førte til forståelse af vækstens problemer og dannelsen af en række folkelige bevægelser. Læs bogen og oplev historien på en ny måde.

Den danske historie IV

Fra 1918 til 2014

Indhold:

Emne	Side	Kanonlisten	side
Indholdsfortegnelse Bog I-IV . . .	A		
Kanonliste	B		
Forord Ebbe Kløvedal Reich . . .	C		
Påskekrisen	3	23. Kanslergadeforliget.	16
Årene mellem krigene.	10		
Fritid og nye idéer.	18		
Den 9. april 1940	26		
Forhandlingspolitik og modstand	32	26. Augustoprør.	38
Modstand og hævn	40	25. Jødeaktion	40
De fjerne øer.	50		
NATO og Norden	62		
Byggeri og planlægning.	68		
Den kommunale revolution. . . .	75		
Industri og vækst	81		
Kampen om EF	85		
Landbrugets nedgang.	94	27. Energikrisen 1973	101
Frodighed i krisen.	101	29. Maastricht	102
Register	109		

Den danske historie

Fra 1918 til 2014

Denne del er nr. 4 i et værk på 4 bind.

Forfatter: Sven Skovmand

Illustrator: Eiler Krag

Teknik: Torsten Skovmand

Udgiver: Forlaget Hedeskov

Stendyssevej 56

8586 Ørum Djurs,

tlf. 7020 1864

E-bog: 2014, 3. udgave

Bogudgave: Notat Grafisk, Allingåbro

Påske- krisen

*Krigen styrkede den radikale regering.
Men da freden kom, førte strid om Flensborg til,
at regeringen blev afsat.
Og så kom Venstre igen til magten*

Første Verdenskrig var en svær tid for Danmark, selvom vi slap for at være med i det store opgør. Skellene mellem rige og fattige blev uddybet, og det var vanskeligt at bevare neutraliteten.

Men netop krigen styrkede den radikale regering Zahle. Takket være den kom regeringen til at sidde i hele syv år – fra 1913 til 1920.

»Man skifter ikke heste midt i vadestedet«, siger et gammelt ord. Derfor stemte mange på regeringen, skønt de ikke ellers følte sig som radikale. De gjorde det, fordi der var krig, og fordi de syntes, at regeringen var god til at løse problemerne.

Derfor bevarede De Radikale og Socialdemokratiet deres flertal i Folketinget.

Regeringens sidste bedrift var, at den i 1919 fik gennemført en stor jordreform, som fordoblede husmændenes andel af den danske jord og formindskede godsejernes andel med en tredjedel.

Reformen betød, at husmænde-

ne i de næste 30 år kunne leve en tilværelse, hvor de ikke behøvede at arbejde for andre.

Hvor husmændene ved de store reformer i 1790'erne havde mistet jord til gårdmænd og herremænd, gik jorden nu den modsatte vej. Og i de følgende år fortsatte udstykningen af herregårde. Man ser stadig dens spor i de karakteristiske små husmandsbygninger, som blev udformet af tidens bedste arkitekter.

En gammel uret var blevet gjort god igen.

Venstre støttede fuldt ud udstykningen af jorden. Men ellers var der iskold luft mellem regeringen og Venstre. Og Socialdemokratiet og De Radikale havde tilsammen kun 72 af de 140 mandater, der dengang var i Folketinget.

Især J.C. Christensen var utilfreds med at sidde i opposition. Derfor pønsede han på enhver lejlighed til at styrte regeringen.

Muligheden kom med afstemnin-

sendt et kortfattet og ikke særlig hjerteligt takketelegram til Hitler, som havde lykønsket ham med fødselsdagen den 26. september. I takkebrevet stod der blot »Besten Dank. Christian Rex.«

Det blev anledningen til den såkaldte telegram-krise.

Hitler blev rasende, da han modtog telegrammet, og han fik straks udskiftet sine repræsentanter i Danmark.

Diplomaten Renthe-Fink blev afløst af den fremtrædende nazist Werner Best, der siden 1932 havde været medlem af det nazistiske korps SS og havde arbejdet for den brutale Reinhard Heydrich i Tjekkiet. Og general Hermann von Hanneken blev gjort til leder af de tyske styrker i Danmark i stedet for Erich Lüdke, der havde optrådt forholdsvis passivt.

Nu skulle der tilsyneladende ske noget!

Tyskerne lagde ud med at kræve dødsstraf for sabotører og forfølgelse af jøderne, men endte med blot at kræve, at Scavenius blev statsminister i stedet for Vilhelm Buhl, der tidligere på året var blevet regeringschef ved Staunings død.

Scavenius fik et udmærket samarbejde med Best, der som Scavenius ønskede, at der skulle være så få problemer i Danmark som muligt. Men i længden kunne de dog ikke bevare den danske regering.

Det skyldtes ikke kun den voksende sabotage, som irriterede tyskerne stærkt. Nok så afgørende var, at de tyske tropper var på tilbagetog på alle fronter, og von Hanneken frygtede, at den danske hær og flåde i et kommende opgør

ville støtte Tysklands modstandere.

Von Hannekens bange anelser blev bekræftet i august 1943, hvor der var store uroligheder i en række provinsbyer, først og fremmest Esbjerg, Odense, Århus, Aalborg og Helsingør. Urolighederne var indledt af kommunisterne, men de fik bred opbakning, og det betød ikke noget, at den socialdemokratisk ledede fagbevægelse tog afstand fra aktionerne.

Den 28. august satte tyskerne den danske regering kniven for struben. Hvis regeringen måtte fortsætte, måtte den indføre standretter, der straffede sabotage og besiddelse af våben med døden.

Scavenius var villig til at forhandle med tyskerne om disse krav, men nu sagde de øvrige politikere nej. De kunne under ingen omstændigheder gå med til at indføre dødsstraf for sabotage, som havde almindelig sympati i befolkningen.

Så slog tyskerne til.

De satte i en lynaktion den danske hær og flåde ud af spillet. Hæren overgav sig uden at gøre modstand, men lederen af søværnet sørgede for, at de fleste danske skibe blev sænket, så tyskerne ikke kunne få glæde af dem.

Det stod nu klart, at tyskerne havde den fulde magt i Danmark, og at der ville komme hårdere tider. Men de fleste danskere følte nok en lettelse ved, at det var gået, som det gik.

De ønskede ikke, at Danmark i det endelige opgør skulle stå på Tysklands side.

*Hitler blev rasende, da
han læste takketelegrammet
fra den danske konge.*

Mange af de arbejdsløse var unge med en høj uddannelse, som pludselig opdagede, at samfundet ikke havde brug for deres uddannelse. Det gav dem tid til at arbejde inden for bevægelserne, som de gav en styrke og en professionel ekspertviden, som de ikke ellers ville have haft.

I 1990'erne ændredes situationen igen, da en regering af Radikale og Socialdemokrater kom til magten. Den var dristig nok til på et kritisk tidspunkt at forøge statens underskud, og derved sætte en udvikling i gang, der igen fik arbejdsløsheden til at falde.

Regeringen kunne foretage denne handling, fordi den danske økonomi i løbet af 1980'erne var blevet meget mere sund, end den tidligere havde været. Hvor vi før havde haft underskud på betalingsbalancen og en voksende gæld til udlandet, havde vi nu overskud og en faldende gæld.

Regeringen mente, at man i denne situation burde gøre noget for at få folk i arbejde, og det lykkedes. Man fik ikke fuld beskæftigelse som i 1960'erne, men arbejdsløsheden blev halveret og har siden da ligget langt under, hvad den gør i andre EU-lande.

Til gengæld er de folkelige bevægelser knap så kraftige, som de var i 1970'erne og 1980'erne. Gode tider er måske ikke altid gode for folkelig udfoldelse!

Den elektroniske udvikling og opfindelsen af e-post og internet har på mange måder revolutioneret samfundet i slutningen af 1990'erne og begyndelsen af den

21. århundrede.

På alle områder er det muligt at spare arbejdskraft til traditionelle opgaver. Bankfolk skal for eksempel kun i begrænset omfang tage imod penge fra folk, der vil sætte penge ind på en konto. Flere og flere klarer sagen ved hjælp af deres computer.

I fabrikkerne fjernes også flere og flere af de opgaver, som før i tiden blev lavet af danske arbejdere. De løses nu ved hjælp af maskiner, eller også sender man dem til ulande med billig arbejdskraft for at få dem løst dér.

Selv regnskabsopgaver sendes i stigende grad til ulande, først og fremmest Indien, der i de seneste år har opbygget en IT-virksomhed af imponerende omfang.

Det har naturligt nok skabt bekymring for, om man kan fastholde beskæftigelsen i Danmark, men man løser ingen problemer ved at lade være med at lægge opgaver ud i andre dele af verden. Skal danske virksomheder være konkurrencedygtige, må de holde deres omkostninger nede, hvor det er muligt. Ellers overtager konkurrenterne markedet.

Men en væsentlig del af arbejdsstyrken risikerer at blive sorteper i denne udvikling. Det er de folk, som kun har en begrænset uddannelse, og som har svært ved at klare de opgaver, som skal løses i fremtiden. Blandt dem er mange af de indvandrere og efterkommere af indvandrere, som blev lokket til Danmark i »de gode tider«.

At sikre dem en rimelig tilværelse er måske den vigtigste opgave for vor tids politikere og erhvervsfolk.

Register

- Abort, 18
Aktier, 15
Alsang, 36
Amter, 75-79
Andersen, H.N., 6
Anti-Komintern-pagten, 37
Arbejdsløshed, 16-17, 33, 84, 101-102, 107
Atlantpagten, se NATO
Atomkraft, 105
1864, 30
Auken, Svend, 106
- Banker, 11-12
Baunsgaard, Hilmar, 87-89
Befolkningstal, 18, 33, 57, 72-73
Benzinafgifter, 12-13
Best, Werner, 38, 41-44
Besættelsen, 26-49
Besættere, 106
Biler, 21-23, 70, 84, 101
Bilfrie søndage, 101
Birck, L.V., 6
Bloktilskud, 78
Boliger, 18, 21, 68-73
Brunkul, 33
Buhl, Vilhelm, 38
Byplanlægning 70-73
Byggeri, 68-73
Børnebegrænsning, 18, 57
Børneopdragelse, 18
Børs-krakket 1929, 14-15
- Christensen, J.C., 3-6
Christian den 10., 6-9, 33-34, 37-47
Christiania, 106-109
Christmas Møller, 12-14
Cykler, 22-25, 106
- Dansk Ungdoms Fællesråd, 34
Demokrati, 76
Departementschefer, 41-44
Drikkeri, 60
Duckwitz, 42
Dødsstraf, 38
- EF, se EU
EFTA, 67, 82-84
Egnsudvikling, 79
England, 15-16, 27-29, 52, 85-87
EU, 60, 85-91, 97-98, 105
- Film, 21
Fingerplanen, 73
Flensborg, 5-6
FN, 3
Folkeafstemningen 1972, 89-91
Folkebevægelsen mod EF, 89
Folkelige bevægelser, 102-107
Folkestrejken 1944, 46
Folketinget, 36
Forstæder, 75
Frankrig, 5
Frihedsrådet, 46-49
Frikorps Danmark, 47
Fritid, 25
Funktionalisme, 21
Færdselsulykker, 21-22
Færøerne, 51-54
- Gaulle, de, general, 85, 87
Ghettoer, 69-70
Grønland, 55-61
Grønne områder, 73
Guldindløselighed, 12
Gymnasier, 84
- Hedtoft, Hans, 55
Henningsen, Poul, 20-21, 49
Herregårde, 3, 100
Herremænd, 95
Hitler, 17, 38-39
Hjemmestyre, 54, 60
Hoffmeyer, Erik, 90
Hovedstaden, 24, 70-79
Husdyr, 96
Husmænd, 3
- Illegale blade, 37
Importbegrænsning, 16, 81-82
Industrien, 16, 79-84, 107
Indvandrere, 69-70, 107
Island, 51
- Jordreformen 1919, 3
Jøder, 30, 41-44
- Kanslergadeforliget, 16-17
Kiruna, 29
Koch, Hal, 34-35, 49
Kommuner, 75-79
Kommunisterne, 4, 6-7, 37-38

Konservative, 12-13
 Krag, Jens Otto, 85, 89
 Krim, 106
 Kristensen, Knud, 53-54
 »Kronekrisen«, 12
 Kvinder, 16, 18, 26
 København, 24, 70-79

Landbrug, 12, 15-17, 90, 95-100
 Landmandsbanken, 11-12

Madsen-Mygdal, 12-13
 Marshall-hjælpen, 63, 82
 Matador, 15
 Militær, 14, 26-27, 38, 46, 66
 Modstandsbevægelsen, 36-38, 40-47
 Munch, P., 29, 33-34
 Museer, 106
 Møbler, 21

Narvik, 27-29
 NATO, 30, 62-66
 Naturfredning, 106
 Nazister, 36
 Neergaard, Niels, 7
 Neutralitet, 30
 9. april 1940, 26-27, 30
 29. august 1943, 38
 NORDEK, 87-89
 Nordisk Samarbejde, 64-67, 82, 87-89
 Norge, 27-29, 48-49, 63-65
 Nørgaard, Ivar, 87-91

OEEC, 63, 82
 Oliekrisen 1973, 101
 Olympiaden 1972, 90
 OOA, 105
 OPEC, 101
 Ottawa-aftalen 1932, 15
 OVE, 105-106

Planlægning, 70-73
 Polen, 5
 Politi, 44-45
 Påskekrisen 1920, 5-7

Radikale, 3-7, 14-17
 Radioer, 21, 22
 Refusioner, 78
 Retsopgøret 1945, 47-49
 Rusland, 37, 63, 66

Sabotage, 36-38
 Scavenius, Erik, 33-38
 Seksualitet, 21
 Skatter, 84
 Skoler, 70, 84
 Socialdemokratiet, 3-7, 12-17
 Sociale forhold, 17, 75
 Socialreform, 17
 Sovjetunionen, se Rusland
 Stauning, 12-17, 34
 Steincke, 17
 Stikkere, 45
 Store årgange, 33
 Sverige, 63
 Sygesikring, 84
 Syndikalisterne, 4, 6-7
 Sønderjylland, 5-7, 29
 Sørensen, Knud, 100
 Sørensen, Poul, 76-77

Teatre, 106
 Telegramkrisen 1942, 38
 Tjekkoslovakiet, 66
 Tog, 21
 Told, 16
 Trafik, 21-22
 Tunnelbaner, 84
 Tyskland, 5-7, 17, 26-39
 Tøj, 19, 25
 Tørv, 33

Udflytning, 107
 Universiteter, 84
 USA, 14-15, 37, 62-66

Valuta, 12, 16
 Valutabalancen, 84, 107
 Valutacentralen, 16, 81
 Veje, 22-24
 Venstre, 12-17
 2. Verdenskrig, 26-38
 Verdenskrisen, 14-17
 Vestunionen, 63
 Vindmøller, 106

Zahle, C.Th., 3-8

Økonomisk politik, 84, 107
 Ørestaden, 73

Aalborg Lufthavn, 27
 Århus, 75-76